

Мария Спасова (Велико Търново, България)

СТАТИЯ ЕКСЦЕРПТ ОТ *DE SPIRITU SANCTO* НА ВАСИЛИЙ ВЕЛИКИ
В *СИМЕОНИЕВА СБОРНИК* И В *ЕФРЕМОВСКАТА КРЪМЧАЯ*
(*Два независими превода или две версии на един превод?*)

В южнославянската книжовна практика отделни византийски съчинения имат по два (а понякога и повече от два!) превода. Докладите от международната конференция „Многократните преводи в Южнославянското средновековие“ (София, 7–9 юни 2005 г.), публикувани в сборник със същото заглавие, съдържат доказателства за съществуването на такава преводаческа практика (Многократните преводи 2006). Броят на текстовете с повече от един превод „с хронологическа и (или) географска дистанция“ е твърде значителен (Многократните преводи 2006: 8, 199–360). Малко са текстовете с повече от един превод, дело на различни преводачи, работили в един и същ езиков ареал по едно и също време или с неголяма отдалеченост във времето.

Тема на настоящото изследване е посветена именно на един рядък случай, когато един и същ гръцки текст е достигнал до нас в два старобългарски превода (или в две различни версии на един и същ превод?), осъществени през X в. в един и същ езиков ареал: Североизточна България. Обект на това проучване са ексцерптите от глава 27 и глава 29 на *De Spiritu sancto* на Василий Велики (нататък статията) в състава на *Симеоновия сборник* (нататък *Сим*) и във втората част на славянската *Синтагма в XIV титула* без тълкувания¹.

Източници за настоящото проучване са преписите на двата старобългарски превода (версии?) на статията, достигнали до нас в два ранни руски кодекса: *Изборник Святослава* 1073 г. и *Ефремовская кормчая* от първата половина на XII в.:

¹ Употребяват се и названията *Книга кръмчая в XIV титула* без тълкувания, *Древнеславянская кормчая XIV титулов* без тълкувания (Бенешевич 1906; Максимович 2006).

1. СѢААГО ВАСНАНІА ОТЬ ꙗко того іже ѿ сѢТѢМЬ ДѢС (!) от състава на *Светославовия изборник от 1073 г.*, л. 219а–221а (Сим.сб. 3: 1026–1035)²;

2. того же отъ дѢВЪДЕСАТНЕСЕМААГО слова ѿ сѢТѢМЬ ДѢСѢ къ амфнлохнѹ напнсанънхъ; того же отъ дѢВЪДЕСАТНЪ ДЕВЪАТЪНА главы того же строенна в *Ефремовската крѣмчая в XIV титула* без тълкуванія (нататък *Ефр*) от първата половина на XII в., л. 204б–207а (Бенешевич 1906: 525–531)³. Тези два руски ръкописа са представителни за два типа византийски и славянски кодекси, познати под различни наименования: *Флорилегий*, *Антология*, *Сборник*, „*малка религиозна енциклопедия*“⁴; *Номоканон*, *Синтаγμα*, *Каноничен сборник*, *Книга крѣмчая/кормчая*, *Законоправило*⁵. И ако за протопревода на *Симеоновия сборник* е известно, че е извършен в периода с *terminus post quem* 893 г. и *terminus ante quem* 927 г. (управлението на цар Симеон Велики), то в науката все още няма единно становище за времето, през което е възникнал първоначалният превод на *Каноничния сборник в 14 титула* без тълкуванія (*Крѣмчая книга в XIV титула* без тълкуванія). И въпросът за мястото, където е извършен преводът на *Σύνταγμα κανονικόν* в XIV титула без тълкуванія, най-ранният препис от който е *Ефремовската крѣмчая*, до голяма степен си остава дискуссионен и до днес⁶. Причината за това е, че

² Старобългарски превод на грц. статия [422] в *Симеоновия сборник* Τοῦ ἁγίου Βασίλειου ἐκ τοῦ Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κεφάλαιον κζ'; κεφάλαιον κθ'. *De Spiritu sancto* (SC 17: 27.66–67, 29.71) (PG 32: 185–193, 200). Дигитално копие на Син. 1043 (*Изборник Святослава 1073 г.*) е достъпно на сайта на ГИМ: <https://catalog.shm.ru/entity/OBJECT/178472?page=4&sort=110&fund=21&index=183> [25.10.2018].

³ Старобългарски превод на Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κζ' λόγου τῶν Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς Ἀμφιλόχιον ἑρμηνεῶν; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κθ' κεφαλαίου τῆς αὐτῆς πραγματείας (Valllicelliana F 47, X в., л. 212б–215а) (Бенешевич 1906: 525–531). Дигиталното копие на Син. 227 е достъпно на сайта на ГИМ: <http://catalog.shm.ru/entity/ALBUM/622494765?index=21> [07.10.2018].

⁴ В увода към изданието на *Сим П.* Янева прави подробен преглед на термините, свързани както с гръцките антологии, така и със старобългарския сборник, преведен за цар Симеон (Сим.сб. 3: 17–69). Авторката стига до заключението, че гръцкият тип сборник като извор за старобългарския „може да се определи като *мултифункционална догматико-екзегетическа и етико-нормативна*, т.е. в крайна сметка *универсална антология*. Най-близко до това определение е предложеното от Сакос „*малка религиозна енциклопедия*“ (Сим.сб. 3: 69). П. Янева специално се спира на въпроса какво трябва да се разбира под *Симеонов сборник* и приема терминологичната схема, предложена от Кл. Иванова, за най-обоснована (Сим.сб. 3: 12).

⁵ Юридически сборник, съдържащ както апостолски и съборни правила (κανόνες) за вътрешния ред на църквата, така и императорски (граждански) разпоредби (νόμοι) за взаимоотношенията между църквата и държавата.

⁶ К. Максимович след критичен преглед на съществуващите становища относно локализацията на славянския превод на *Синтагмата в XIV титула* без тълкуванія анализира палеографските особености и привежда лексикални примери като доказателство за заключението, че преводът е извършен в България през X в. на старобългарски език (Максимович 2006: 102–113). В енциклопедичната статия *Кормчая книга* Е. Белякова и А. Турилов представят научните становища относно мястото, където е извършен преводът на *Ефремовската* (Древ-

отговорът се търси най-вече в културно-историческите сведения и в прочуването на византийската и на славянската ръкописна традиция на *Синтагмата в XIV титула* без тълкувания, без да се обединяват с резултатите от изследванията на особеностите и спецификата на е з и к а на превода.

В славистиката широко е разпространено становището на В. Бенешевич, според когото славянският юридически сборник в XIV титула без тълкувания е превод на третата редакция на *Σύνταγμα κανονικόν*, възникнала по времето на патриарх Тарасий (784–806). Той установява първоначалния му състав основно по грц. F 47, X в., от Bibliotheca Vallicelliana в Рим (натаък Vallic. F 47), който според него съдържа „особый извод той же до-Фотиевской „синтагмы III редакции“, к которой принадлежит и славянский перевод“ (Бенешевич 1905: 260, 262–272), като отделни части от този „извод“ се откриват в грц. 56, XI в., от Виенската библиотека (Vindob.hist.gr. 56). В. Бенешевич подготвя и осъществява изданието на третата редакция на *Σύνταγμα κανονικόν* в XIV титула без тълкувания с успореден славянски и гръцки текст по руския препис ГИМ, Син. 227, *Ефремовская кормчая*, XII в., и по грц. Vallic. F 47, с допълнения по Vindob.hist.gr. 56 (Бенешевич 1906). Нарича славянския превод на този византийски каноничен сборник *Древнеславянская редакция* и тя се възприема в славистиката като основа на *първоначалната руска редакция на Книга кръмчая*⁷. Според В. Златар-

норуската) редакция, която е представена единствено в източнославянски преписи. Свеждат ги до две основни тези: а) преводът е възникнал в Източна България през X в.; б) според едни учени преводът е староруски, извършен при княз Ярослав Мъдри през XI в., а според други преводът е осъществен в домонголска Русия (Белякова, Турилов 2015: 52–58). На втората теза не се спирам, защото според мен е дискуссионна и е извън темата на моето проучване.

⁷ Както посочват Е. Белякова и А. Турилов, още 5 руски преписа на *Книга кръмчая в XIV титула* без тълкувания се отнасят към Ефремовската редакция: Уваровски, 1-ва половина на XIII в., който представлява всъщност съкратен Ефремовски (ГИМ, Увар. 124-F); Рогожки, 3-та четвърт на XV в. (РГБ, Рогож. 268); Плигински от края на XV в. (РНБ, Ф.П. 250); Соловецки от края на XV в. (РНБ, Солов. 1056/1165); Троицки от края на XV – нач. на XVI в. (РГБ, Тр. 207). Авторите на статията посочват данни и за два фрагмента от *Книга кръмчая* по тази редакция: 1) един фрагмент от среднобългарски сборник от библиотеката на манастира Драгомирна, за който обаче са необходими допълнителни уточнения; 2) два пергаментни листа в сбирката в НБ „В. Стефаник“, Лвов (Белякова, Турилов 2015: 52–58). През 2007 г. в научно обращение бе въведен текстът на двата пергаментни листа от *Книга кръмчая в XIV титула* без тълкувания от края на XI или началото на XII в., съхранявани в сбирката от славянски ръкописи в Лвовската научна библиотека „В. Стефаник“ (Каталог 2007: 3, № 1; Уханова 2007; Уханова 2011). Двата листа съдържат правила 104–107 и 118–121 от Картагенския събор (Бенешевич 1906: 411.2–27 – 413.1–18 и 423.8–28 – 425.1–22). Е. Уханова, която публикува разчетения от нея текст върху двата листа от *Книга кръмчая в XIV титула* без тълкувания, изследва задълбочено палеографските му особености и посочва наличието на букви њ, њ, љ, љ, љ, љ и љ, сравнява почерка на преписвача с почертите на други руски ранни ръкописи от XI в., отбелязва отделни езикови особености на превода и стига до извода, че „в ортографията преписът пази влиянието на ранен южнославянски протограф“ (Уханова 2007: 121). Тя

ски обаче сборникът от църковни и граждански закони Vallic. F 47, X в., е представителен за версия на *Σύνταγμα κανονικόν*, изготвена по нареждане на патриарх Фотий за България след нейното покръстване (Златарски 1912: 79–116). И. Добрев подробно разглежда и анализира посочените от В. Златарски основания за това становище и привежда и други факти и доказателства, че „по времето на цар Симеон (893–927) църковноканоничният дял на Фотиевия законник е бил преведен на старобългарски език. Навярно това е станало след 920 г., когато Фотиевата редакция на *Σύνταγμα κανονικόν* от 883 г. е била провъзгласена от Цариградския събор за правен наръчник на всички християнски църкви. Този превод, запазен като староруски препис в *Ефремовската крѣмчая*, не е обаче първият законник на старобългарски език, който е бил използван в България за църковни и държавни нужди. Много преди него, непосредствено след пристигането на Кирило-Методиевите ученици, по нареждане на Борис I е бил съставен по-ранен юридически сборник, за основа на който е послужил Методиевият превод на *Συναγωγή*. Няма съмнение, че старобългарският преводач на *Σύνταγμα κανονικόν* от Фотиевия сборник е познавал Методиевия текст или някаква негова обработка от учениците на Кирил и Методий в България и е заимствал оттам отделни части“ (Добрев 1995: 830–831). Преписите в *Сим* и *Ефр* на преводите/версиите на ексцерпта от *De Spiritu sancto* на Василий Велики е възможност да се провери както заключението на В. Бенешевич, така и становищата на В. Златарски и И. Добрев. При изследването на двата текста изхождам от научната позиция, основана на лингвистични факти, че преводите са старобългарски и са извършени в Североизточна България през първата четвърт на X в.

установява несъмнена близост на почерка от фрагмента с почерка на втория преписвач на *Изборника* от 1073 г., а за специфичното ѝ посочва, че има аналог в почерка на *Остромирово-то евангелие* от 1056 г. Заключението на Е. Уханова е категорично: кодексът, от който е фрагментът, е възникнал във „великокняжеския скрипторий в Киев вероятно наскоро след 1073 г.“ (Уханова 2007: 124–125). В друга своя публикация затвърждава становището си и привежда допълнителни доказателства в подкрепа на извода си, че фрагментът е от *Книга крѣмчая в XIV титула* без тълкувания по Ефремовската редакция, но преводът е независим от превода, запазен в *Ефр* (Уханова 2011: 85–91). Сравних разчетения и издаден от Е. Уханова текст върху двата листа и установих, че езикът на превода в *Ефр* и във фрагмента на лексикално и морфосинтактично равнище е напълно еднакъв. Има само 5 лексикални разнотечения: възсприѣти – приѣти: възсприѣти [мѣ]тъ (1611–12) – паракоѣиѣ приѣти (412.3); обрѣзъ – рѣзѣмъ: обрѣзъ (2618) – ѣвѣмѣ рѣзѣмъ (424.10); осѣдѣти – сѣдѣти: осѣдѣти сѣ (2а23–24) – прокрѣѣѣти сѣдѣти сѣ (423.24–25); отъпоустънъ – отъпоустѣнъ: отъпоустѣнъ (1614) – ѣлѣлѣѣѣ отъпоустѣнъ (412.5); пѣзѣти – пѣзѣти: пѣзѣти (1а9–10) – ѣферѣѣѣ пѣзѣти (411.11). Пълен историографски обзор на изследванията върху Ефремовската редакция на *Книга крѣмчая в XIV титула* без тълкувания освен в цитираната по-горе публикация на Максимович от 2006 г., се съдържа и в труда на М. Корогодина (Корогодина 2017: 14–42, 65–79).

Задачите на проучването са конкретни:

1. Да се сравнят гръцките текстове, от които е преведена *статията* в *Симеоновия сборник* (Сим.сб. 3: 1026–1035) и в *Ефремовската крмчя* (Бенешевич 1906: 525–531). Целта е да се провери дали гръцките текстове са еднакви, или се различават по *структура* и *съдържание*. Резултатът има хронологизиращо и локализиращо значение за превода на конкретната *статия* в *Сим* и *Ефр*, но косвено има значение и за атрибуцията на преводите на двата сборника.

2. Да се установят случаите на еднакъв превод в *Сим* и в *Ефр* срещу едни и същи гръцки съответствия, без да се отчитат съвпаденията при думи от активния речников фонд, употребени с основното им значение. Ако даден гръцкия текст има ранен славянски превод, следи от него в различна степен се запазват във всички негови по-късни версии, както и във втория (а понякога и в третия!) му превод, ако преводачът е разполагал с копие от първоначалния превод.

3. Да се извлекат от текста на *статията* в *Сим* и *Ефр* лексикалните успоредици срещу една и съща гръцка дума. Лексиката на *Сим* е представена в издадения Речник-индекс (Сим.сб. 2), а на *Ефр* – в Славяно-гръцки и Гръцко-славянски словоуказател (Максимович 2010).

I. СРАВНЕНИЕ НА СТРУКТУРАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО НА ГРЪЦКИТЕ СТАТИИ, въз основа на които са извършени старобългарските преводи в *Симеоновия сборник* (Сим.сб. 3: 1026–1035) и в *Ефремовската крмчя* (Бенешевич 1906: 525–531).

В Т. 3 на Сим.сб. *статията* Στῆλαγο βασλιῆνῶ ὀτῶ ∴ τοῦο ἰεῖε ὀ ἑτῶμῶ Δϛῶ е превод на Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τοῦ Περι τοῦ ἁγίου πνεύματος, означена от П. Янева като [422], а в Приложение III е уточнена като Basilius Caesariensis. De Spiritu sancto ed. Pruche, cap. 27, sect. 66 – cap. 29, sect. 71 (Сим.сб. 3: Приложение III, с. 22, с. 24). Тя публикува грц. текст на Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τοῦ Περι τοῦ ἁγίου πνεύματος (κεφάλαιον κζ΄; κεφάλαιον κθ΄) по критичното издание SC 17: 27.66–67, 29.71, а текста на старобългарския превод – по руския препис ГИМ, Син. 1043 от 1073 г., л. 219а–221а (Сим.сб. 3: 1026–1035).

Издание то на сборника *Древнеславянская Кормчя XIV титулов* без толкований включва *статията* тоῦο же ὀτῶ Δῶβδῶεσῶтнсемааго слова ∴ ὀ ἑтῶмῶ Δῶсῶ къ амфнлохню напнсанынхъ; тоῦο же ὀтῶ Δῶβдῶεсῶтн ∴ деваῶтына главы тоῦο же строенна по руския препис ГИМ, Син. 227 (*Ефремовская кормчя*) от първата половина на XII в., л. 2046–207а, издаден успоредно с гръцкия текст на Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κζ΄ λόγου τῶν Περι τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς Ἀμφιλόχιον γεγραμένων; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κθ΄ κεφαλαίου τῆς αὐτῆς πραγματείας по Vallis.

F 47, X в., л. 212б–215а (Бенешевич 1906: 525–531)⁸. В бележка под линия В. Бенешевич отбелязва, че в преписа на *Книга кръмчая в XIV титула* без тълкувания ГИМ, Уваров 124-F от XIII в. това послание на Василий Велики до иконийския епископ Амфилохий е пропуснато, но не уточнява дали присъства в останалите ръкописи, които използва за критичния апарат (Бенешевич 1906: 525, бел. 1). Сравнителното проучване изисква да се представят структурата и съдържанието на грц. статия по изданията на двата кодекса. Разликите в насловите на грц. статия в *Сим* и в *Ефр*, както и присъствието ѝ в различни по тип кодекси, са вероятните причини досега да не е проведено подобно сравнение на двете гръцки статии (ако вече има такова сравнение, на мен не ми е известно).

И в *Сим*, и в *Ефр* началото на грц. статия е глава 27, абзац 6 (и в двата кодекса в грц. статия е пропуснат абзац 5)⁹.

SC 17: 27.66–67; SC 17: 29.71 (Сим.сб. 3: 1026–1035)	Vall. F 47, л. 212б–215а (Бенешевич 1906: 525–531)
[422] Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τοῦ Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κεφάλαιον κζ'	Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κζ' λόγου τῶν Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς Ἀμφιλόχιον γεγραμμένων
Ἀπὸ ποίων ἐγγράφων;	Липсва в <i>Ефр</i> , но според различетене 3 ἀπὸ ποίων ἐγγράφων е дописано в ръкописа през X в., а в PV е вмъкнато в самия текст;
ἀπεριγράπτω : ἀπεριεργάστῳ Ved.	ἀπεριεργάστῳ
σιγῆ	σιωπῆ: σιγῆ PV

⁸ В изданието на гръцкия текст на статията в *Ефр* е допусната неточност при означението на листовете: л. 214б–219а вм. л. 214б–215а (Бенешевич 1906: 530). В изследването на гръцката ръкописна традиция е посочено точно (Бенешевич 1905: 266). Неточност има и при номерацията на листовете, върху които е разположен славянският текст на статията в Син. 227: в изданието от 1906 г. е посочено, че е на л. 205–207 (Бенешевич 1906: 530), а в книгата от 1905 г. – на л. 204–207 (Бенешевич 1905: 266). Опирам се на номерацията в дигиталното копие на Син. 227, според която *статията* е на л. 204б–207а.

⁹ Текстът на *De Spiritu sancto* се сравнява по SC 17, по статия [422] в *Сим* и по Vall. F 47 в *Ефр*. Лакуните се установяват по SC 17, както и разликите в съдържанието на грц. статии по *Сим* и *Ефр*. Инверсиите не се отбелязват. За отликите в гръцкия текст по *Сим* и *Ефр*, за които в критичния апарат на изданията има различетения за една от двете форми, се използват сиглите, възприети от П. Янева и В. Бенешевич.

<p>В <i>Сим</i> следва голяма лакуна по SC (οτ Ἦ τίποτε βουλόμενος ὁ μέγας Μωϋσῆς... δο τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθειαν.)</p>	<p>Същата лакуна по SC има и в <i>Еφр</i> (οτ Ἦ τίποτε βουλόμενος ὁ μέγας Μωϋσῆς... δο ... Οὐδὲ γὰρ ὄλως μυστήριον, τὸ εἰς τὴν δημόδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἔκφορον. Последното изречение от лакуната в <i>Сим</i> обаче присъства в <i>Ефр</i> след (Καὶ μεθ' ἕτερα) Οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν γραφῶν παραδόσεως, ὡς μὴ καταμεληθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γνῶσιν, ἐκκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθειαν.</p>
<p>ὁ Δαυιδ</p>	<p>ὁ ψαλμωδός</p>
<p>τισιν</p>	<p>τρισὶν : τισιν PV</p>
<p>Липсва в <i>Сим</i></p>	<p>δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις, δι' ὃ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὡσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα· ἐν ἧ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως οἰονεῖ μετοκίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα.</p>
<p>Липсва в <i>Сим</i></p>	<p>εἶτα τοσοῦτων ὄντων ἀγράφων καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν οὐ συγχωρήσουσιν, ἦν ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδέυτου συνηθείας ταῖς ἀδιαστρόφοις τῶν ἐκκλησιῶν ἐναπομείνασαν εὖρομεν, οὐ μικρὸν τὸν λόγον ἔχουσαν, οὐδὲ βραχείαν συντέλειαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν εἰσφερομένην;</p>
<p>Откъсът до края на глава 27.68 липсва в <i>Сим</i>: οτ Εἶρηται μὲν οὖν τίς ἡ δύναμις... δο Συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ», οὐδὲν διαφέρειν ἡγούμενος τῷ συνδέσμῳ ἢ τῇ προσθέσει πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων συμπλοκὴν ἀποχρήσασθαι.</p>	<p>Същият откъс до края на глава 27.68 липсва и в <i>Ефр</i>: οτ Εἶρηται μὲν οὖν τίς ἡ δύναμις... δο Συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ», οὐδὲν διαφέρειν ἡγούμενος τῷ συνδέσμῳ ἢ τῇ προσθέσει πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων συμπλοκὴν ἀποχρήσασθαι.</p>

<p>В <i>Сим</i> липсва.</p>	<p>ᾧν μάλιστα μία ἐστὶ καὶ ἡ παροῦσα αὐτῆ, ἦν οἱ ἐξ ἀρχῆς διαταξάμενοι παραδιδόντες τοῖς ἐφεξῆς συμπροϊούσης ἀεὶ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς τῆς συνηθείας ταῖς ἐκκλησίαις ἐγκατεβρίζωσαν. ἄρ' οὖν, εἰ ὡς δικαστηρίῳ τις διὰ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεων ἀποροῦντες, μαρτύρων ὑμῖν πλῆθος παρεστησάμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφείσεως παρ' ὑμῶν ψήφου τύχοιμεν; ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι· Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθῆσεται πᾶν ῥῆμα. εἰ δὲ καὶ τὸν πολὺν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπεδείκνυμεν, οὐκ ἂν ἐδόξαμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν, μὴ εἶναι καθ' ἡμῶν τὴν δίκην εἰσαγωγίμου ταύτην; δυσωπητικὰ γὰρ πάντως τὰ παλαιὰ τῶν δογμάτων, οἶονεὶ πολλὰ τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα.</p>
-----------------------------	---

Заклучителният текст на грц. статия [422] по SC 17: 29.71, преведена в *Сим*, е кратък: **от** Πρὸς γε μὴν τὸ ἀμάρτυρον... **до** ...κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς. (2 Сол. 2:15). Финалната част в *Ефр* след ...κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς. (2 Сол. 2:15) продължава до края на пълния текст на Канὼν 92 от Βασιλείου του Μεγάλου «Δογματικοῦ» Κανόνες и липсва в *Сим*¹⁰.

Резултатите от сравнението на структурата и съдържанието на гръцкия текст на статията в *Сим* и в *Ефр* са следните: 1) в грц. статия и в *Сим*, и в *Ефр* първият абзац 5 от глава 27 на *De Spiritu sancto* е пропуснат и текстът започва от абзац 6; 2) общи за двете статии са две големи лакуни от текста на *De Spiritu sancto* по SC 17: последното изречение от първата лакуна в *Сим* обаче е включено в *Ефр* (след Καὶ μεθ' ἕτερα); втората лакуна от глава 27.68 до края на абзаца е еднаква в *Сим* и *Ефр*. Освен това два неголеми откъса от гръцкия текст в *Ефр* липсват в *Сим*. Финалната част от глава 29.71 в *Сим* е кратка, а в *Ефр* текстът продължава до края на правило 92. Няма съмнение, че двете гръцки статии в *Сим* и *Ефр* възхождат към общ гръцки архетип на ексцерпта от *De Spiritu sancto*. Абсурдно би било да се твърди, че в гръцката *Антология*, образец за *Сим*, и в гръцката *Синтаγμα в XIV титула* без тълкувания, от която е превод *Ефр*, случайно ще се структурира статия, която почти напълно съвпада. Върху проучването на гръцкия

¹⁰ <http://sathanasoulias.blogspot.com/2017/06/378.html> (правило 92 на сайта е по Κ α ρ μ ί ρ η, Ἰω. Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Τ. Ι, ἔκδ. β'. Ἐν Ἀθήναις, 1960, σ. 279).

образец на една-единствена статия не може да се правят изводи, валидни за двата типа славянски кодекси, но има основания за твърдението, че грц. статия е влизала в състава на грц. *Синтаγμα в XIV титула* без тълкувания, от която е извършен старобългарският превод, представен и в *Сим*, и в *Ефр*: статията в *Ефр* е малко по-разширена в сравнение със *Сим*, но неголемите съкращения може би са решение на преводача (или на съставителя?).

Текстологичните особености на превода на статията в *Сим* и *Ефр* не са обект на изследване, но е важно да се отбележи един случай на грешка на числово означение в *Ефр*, което има отношение към въпроса на каква азбука е извършен протопреводът:

Ἐγένετο γάρ, φησίν, ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλουμένης || πολλακίς. Καὶ μία λοιπὸν ἡ αὐτὴ καὶ ὁὔδοη τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὁὔδοην, ἧς καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν τισὶν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ἐπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν;

Сим: БЪИСТЬ БО РЕЧЕ ВЕЧЕРЪ Н БЪИСТЬ ЗАΟΥТРА ІЕДННЪ ДЪНЬ. ІАКОЖЕ ТОМЪ ОБРАШТАИЖШТЪ СѦ || МНОГАШЪДЪІ ІЕДННЪ ОУЖЕ ТЪЖДЕ **ОСМЪІН**. ІЕДННЪ БО НСТННЪН НСТОВЪІН ОСМЪІН ЖЕ Н ДАВЪІДЪ НЪ ВЪ КЪІНХЪ НАДЪПНСАНЪІНХЪ ПЪСАЛМОСЪНЪІНХЪ ПОМЪНІЖ СОБОІЖ ОБАВЛАІА ПО ВРЪМЕНЪХЪ СНХЪ ОУСТРОІЕННІЕ. (220a–220b);

Ефр: БЪИСТЬ БО РЕЧЕ ВЕЧЕРЪ. Н БЪИСТЬ ОУТРО ДЪНЬ ОДННЪ. ІАКО ТОМОУ ВЕНХОДЪІЩЮ МЪНОГАШЪДЪІ. Н ІЕДННЪ ОУБО ТЪ ЖЕ. Н **СЕМЪІН** ІЕДННЪІН ВЪ НСТННОУ ТЪ. Н НСТННЪНЪІН ОСМЪІН. ІЕГО ЖЕ Н ПЪСАЛМЪ ВЪ ТРЪХЪ ПНСМЕНЪХЪ. ПЪСАЛМЪМЪ ПОМІАНОУ. О СЕВЪ ІАВЛАІА ПО ОУСТРОІЕННІ ЛЪТА СЕГО. (2056)¹¹.

При проучването на славянския превод на словата на авва Доротей К. Димитров установява, че в слово **ѣ**. по преписите Погодин 1054 и Лвов 217. П в 5 случая **ѳ**доос се предава със **сѣдмын**, 3 пъти съответствието на **ѳ**дооо е **сѣдмнѣа**, а веднъж – **сѣдморнѣа** (Димитров 2007: 316; Димитров 2010: 309). Неотдавна в слово 5¹² от *Лествицата* на Йоан Синайски, по *Синай 34*, открих грешка, обратна на грешката в *Ефр*: числителното редно **ѣ**βδομοс **сѣдмъ**, -ын е предадено с **осмъ**, -ын (Спасова 2021: 90–92). И въпреки че *Синай 34* (XII–XIII в.)¹³ по датировка е близък до *Ефр*, би било несериозно да се търси пряка връзка между тези два случая. „Типът“ грешка обаче при предаване на **ѳ**доосъ със **сѣдмъ**, -ын е факт в *Ефр* и в слово 6 на авва Доро-

¹¹ В изданието на *Ефр* към **сѣмън** липсва разночетене, т.е. или и в другите руски преписи от критичния апарат формата е същата, или грешката е останала незабелязана (Бенешевич 1906: 527). У К. Максимович грешката на предаването на **ѳ**доос със **сѣдмын** вм. с **осмън** също не е отразена (Максимович 2010: 278, 446). В *Сим* преводът на **ѳ**доос е верен.

¹² През 2017 г. публикувах текста на слово 5 от *Лествицата* на Йоан Синайски по сръбския минейно-триоден панигирик НИМ 24 в много стар превод, различен от всички известни преводи, версии и редакции. Година по-късно Т. Попова откри втори препис на същия превод в *Синай 34* (Спасова 2021).

¹³ Слово 5 е в частта от *Синай 34*, която се датира XII в.

тей, а на ἔββομος с осмъ, -ын – в слово 5 от *Лествицата* по *Синай 34*. Това объркване е обяснимо, ако числата 7 и 8 са били означени с цифрите ѝ и ѣ¹⁴. За грешките в числовите означения в кирилски ръкописи в славистиката е утвърдено становището, че са „несъмнени свидетелства за наличието на глаголически протограф“ (Попова 2013: 33). У. Федер групира белезите, по които се проявява зависимостта на кирилски преписи от глаголически антиграфи. Той поставя на второ място грешките в числовите означения, които са резултат от транслитериране, а не транскрибиране на глаголически букви с числена стойност, и според него тези грешки са сигурно доказателство за глаголически протопревод (Федер 2017: 13). В последно време все по-задълбочено се проучват реалните факти и последствия при прехода от глаголица към кирилица през периода X–XIII в., отчитат се резултатите от досегашите изследвания и се очертава сложната картина в славянската ръкописна практика¹⁵.

II. ЕДНАКЪВ ПРЕВОД В СИМ И В ЕФР СРЕЩУ ЕДИН И СЪЩ ГРЪЦКИ ЕКВИВАЛЕНТ

При сравнението на текста на статията в *Сим* и в *Ефр* се отчитат случаите на еднакъв превод на редки думи¹⁶, словосъчетания, изречения или цели откъси. Ако броят на съвпаденията е незначителен, това би потвърдило тезата, че в *Сим* и *Ефр* преводите са самостоятелни и независими. Ако броят им е голям, това може да означава, че или архетипът на превода на статията е общ, или че вторият преводач е разполагал с по-ранния превод¹⁷. Подобен резултат би потвърдил предположението на И. Добрев, че преводачът на *Книга кръмчая с XIV титула* без тълкувания от времето на цар Симеон може би е познавал или разполагал с по-ранен превод на Συναγωγή. Не извличам примерите с еднакъв превод, ако има граматически отлики при някоя от думите, защото е трудно да се разграничи дали се дължат на редактиране, или на самостоятелен превод на втория книжовник преводач.

¹⁴ Склонна съм да мисля, че причината за смесването на числените стойности на ѝ и ѣ се дължи на факта, че предават славянски звукове, липсващи в гръцки, и при транскрибирането им стават грешки.

¹⁵ В една от последните си публикации Я. Милтенев систематизира и обобщава изследванията по този проблем и прави опит за формулиране на теоретична концепция (Милтенев 2021).

¹⁶ Отбелязват се само съвпадащи думи в *Сим* и *Ефр*, които или липсват в старобългарския ръкописен корпус от X–XI в. (нататък *стбрк*), или имат до 5 употреби според СтБР и СС. Съкращенията на паметниците са по СС. Славянският текст се дава, както е в изданията на *Сим* и *Ефр*.

¹⁷ Вторият преводач проявява стремеж да се разграничи от съществуващия вече превод, но по време на превеждането той сверява някои места от гръцкия текст (трудни или неясни?) със стария превод и така следите от него се „вграждат“ в новия превод.

SC 17: 27.66–67, 29.71 (πο Сим.сб. 3: 1026–1035)	<i>Свет.изб.</i> Син. 1043, 219а–221а (πο Сим.сб. 3: 1026–1035)	Vallic. F 47, 2126–215а (πο Бенешевич 1906: 525–531)	<i>Ефр</i> , 2046–207а (πο Бенешевич 1906: 525–531)
διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρία παρεδεξάμεθα	ΠΟΔΑΝΑ НАМЪ ВЪ ТАННѢ ПРѢΒΙΑΧΟМЪ	διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα	ΠΟΔΑΝΑ НАМЪ ВЪ ТАННѢ ПРѢΒΙΑΧΟМЪ
τῶν ἐθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν	ὀΒΖΙΥΑΗ· ἄΚΖΙ НЕ ΒΕΛΗΚΟΥ ΗΜΩШТЪ СНЛОУ	τῶν ἐθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν	ὀΒΖΙΥΑΗ· ἄΚΟ НЕ ΒΕΛΗΚΟΥ ΗΜΟΥЦА СНЛОУ
Τὸ πρὸς ἀνατολὰς στρέφεσθαι κατὰ τὴν προσευχήν,	ἰΕЖЕ НА ВЪСТОКЪ ὀΒΡΑЦАТН СѦ НА ΜΟΛНТВѢ	τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν	ἰЕЖЕ НА ВЪСТОКЪ ὀΒΡΑЦАТН СѦ НА ΜΛТВΟΥ
τίς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν;	ΚЪТО ὀΤЪ СΓЪИΗΧЪ НАΠНСАНО НАМЪ ὀСТАВĪ	τίς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν;	ΚЪТО ὀΤЪ СГЪИΗХЪ НАΠНСАНО НАМЪ ОСТАВН
ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον	ἄΚΖΙ ΒΕΛΗΚΟΥ ΗΜΟΥШТЪ КЪ ΤΑΝНѢ	ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον	ἄΚΟ ΒΕΛΗΚС ΗΜΟΥЦЕ· ΚЪ ΤΑΝНѢ
αὐτὸν τὸν βαπτίζομενον	САМОГО КРЪСТНМАΔГО	αὐτὸν τὸν βαπτίζομενον	САМОГО КРЪСТНМАΔГО
μυστικῆς παραδόσεως	ΤΑΝΝΑΔГО ПРѢΔΑΝНІА	μυστικῆς παραδόσεως;	ΤΑΝΝΑΔГО ПРѢΔΑΝНІА
χρῖσιν	ΜΑΖΑΝНІЕ	χρῖσιν	ΜΑΖΑΝНІЕ
τίς λόγος γεγραμμένος	ΚΟΙΕ СЛОВО НАΠНСАНО	τίς λόγος γεγραμμένος	ΚΟΙЕ СЛОВО НАΠНСАНО
ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα	ἰΕΛΗΚΟЖЕ ὀ ΚРЪШТЕННІ	ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα	ἰΕΛΗΚΟ О КРЪЩЕННН
ἀπορρήτου διδασκαλίας	НЕНЪДРΕΥΕΝННАΔГО ЛН ὀΥΓΕΝНІА	ἀπορρήτου διδασκαλίας	НЕНЪДРΕΥΕΝННАΔГО ὀΥΓΕННІА
Ἄ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν	ἦΧЪЖЕ БО НЕ ВНДѢТН	ἄ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν	НХЪ ЖЕ БО НН ВНДѢТН
διδασκαλίαν θριαμβεύειν	ὀΥΓΕΝНІЕ ὀΒΛΗΥΑТН	διδασκαλίαν θριαμβεύειν	ὀΥΓΕННІЕ ὀΒΛΗΥΑТН
σιωπῆς δὲ εἶδος	ΜΛЪΥΑΝНІА ЖЕ ὀΒΡΑΖЪ	σιωπῆς δὲ εἶδος	ΜЪΛΥΑΝНІА ЖЕ УВРΑΖЪ
ὀλίγοι δὲ ἴσμεν	ΜΑΛΟ ЖЕ НАСЪ ВѢСТЪ	ὀλίγοι δὲ ἴσμεν	ΜΑΛΟ ЖЕ НАСЪ ВѢСТЪ
ὀφείλοντες	ΔΛЪЖЫНН СШТЕ	ὀφείλοντες	ΔЪЛЖЫНН СΟΥЦЕ

προσδοκωμένου αἰῶνος	ҮАІЕМАГО ВЪКА	προσδοκωμένου αἰῶνος	ҮАІЕМААГО ВЪКА
οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως	НЕ ПРЪВЗИНЪ ОТЬ МОСѢА	οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως	НЕ ПРЪВЗИН ОТЬ МОСѢА
προσευχᾶς ἐστῶτας	МОЛНТВѢ СТОЯЩЕМЪ	προσευχᾶς ἐστῶτας	МЛТВѢ· СТОЯЩЕМЪ
μὴ ἀμελῶμεν	НЕ ЛѢНИМЪ СѦ	μὴ ἀμελῶμεν	НЕ ЛѢНИМЪ СѦ
προσδοκωμένης ἀναστάσεως	ҮАІЕМААГО ВЪСКРЪСЕННІА	προσδοκωμένης ἀναστάσεως	ҮАІЕМААГО ВЪСКРЪШЕННІА
Ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα	ІЕДННЪ БО ТЪН ПРЪВЗИНЪ ДНЬ	Ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα	ІЕДННЗИН БО ТЪ Н ПРЪВЗИН ДНЬ
πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον	ВѢРОВАТИ ВЪ ОЦА Н СНА Н СѢАГО ДХА	πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον	ВѢРОВАТИ ВЪ ОЦА Н СНА Н СѢАГО ДХА
τῆς εὐσεβείας	БЛАГОУСТІІА	τῆς εὐσεβείας	БЛГОУСТІІА
ὡς βαπτίζομεθα	ІАКОЖЕ КРЪСТНМЪ СѦ	ὡς βαπτίζομεθα	ІАКО ЖЕ КРЪСТНМЪ СѦ
οὕτως καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες ὁμοῖα τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα	ТАКОЖЕ ВѢРОВАТИ ДЛЪЖЫНН СОУЩЕ· ПОДОВЬНО КРЪШТЕННІЖ НСПОВѢДАННІЕ ПОЛАГАЕМЪ	οὕτως καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα	ТАКО Н ВѢРОВАТИ ДЪЛЖЫНН ІЕСМЪ ПОДОВЬНОІЕ КРЪЩЕННЮ НСПОВѢДАННІЕ ПОЛАГАЕМЪ
Εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας	ІШТЕ ЛН ОВРАЗА СЛОВОСЛОВНІА	Εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας	ІЩЕ ЛН ОВРАЗА СЛОВОСЛОВНІА
μετὰ πολλῶν ἐτέρων καὶ τοῦτο καταδεξόμεθα	СЪ МНОГЪІМН ННѢМН Н СЕ ПРННМЪМЪ	μετὰ πολλῶν ἐτέρων καὶ τοῦτο καταδεξόμεθα	СЪ МНОГЪІМН ННѢМН Н СЕ ПРННМЪМЪ

При сравнението на *статията* в *Сим* и *Ефр* се установи, че в тях се съдържат 4 еднакви редки думи: благоустьниѣ (*Супр9*), мазанниѣ (*σ σбрк*), ненздреченьнъ (*Евх4 Супр1*), славословниѣ (*Евх1 Супр1*); 8 словосъчетания, чийто превод напълно съвпада; еднакъв е преводът на 10 изречения. Липсва цялостен откъс от текста с напълно еднакъв превод и в *Сим*, и в *Ефр*.

Съвпаденията не са многобройни, но са безспорни и има основания да се изкаже предположението, че единият от двамата преводачи е познавал съществуващия вече превод на статията, но вероятно в стремежа си да се разграничи от него е извършил по същество самостоятелен превод. Не може да се твърди кой от двата превода предхожда другия, но е факт, от една страна, че в *Сим* текстът на статията частично е съкратен, а от друга страна, че грешката в численото означение в *Ефр* е обяснима с гла-

голически протопревод на *Синтагмата от XIV титула* без тълкувания. За еднакви места в превода на статията в *Сим* и *Ефр* може да има и други обяснения: двамата преводачи да са работили в един и същ преводачески център или да са обучавани от един и същ учител.

III. ЛЕКСИКАЛНИ УСПОРЕДИЦИ В *СИМ* И *ЕФР* СРЕЩУ ЕДНА И СЪЩА ГРЪЦКА ДУМА

Лексикалните разночетения в *Сим* и *Ефр* срещу една и съща гръцка дума се дават само веднъж, независимо колко пъти се среща дадена успоредица¹⁸. Резултатите ще потвърдят една от двете тези, заложили като цел на изследването: а) старобългарските преводи на статията в *Сим* и в *Ефр* са самостоятелни и са дело на двама различни преводачи; б) в *Сим* и в *Ефр* са налице две версии на един и същ старобългарски превод на статията. Гръцките и славянските текстове на статията в *Сим* и *Ефр* са дадени в Приложение 1.

апостольскъ — апостолъ: τῶν ἀποστόλων ἀπλῆσκα (219a) — απλῆς (204б);
вспрѣстаньнъ — непрѣстаньнъ: ἀπαυστον вѣспрѣстаньнън (220b) — непрѣстаньнън (205б);
всконьуьнъ — неконьуьнъ: ἄληκτον вѣсконьуьнън (220b) — неконьуьнн (205б);
вѣсмрътьнъ — старѣтн сѧ (не старѣан сѧ): ἀγήρω вѣсмрътьнъ (220b) — нестарѣющн сѧ (205б);
вѣсѣдоватн — прннматн: χρῆται вѣсѣдоуіеть (219d) — прннмаіеть (205б);
благовѣрніе — благоуьстніе: εὐσεβείαν блговѣрыіе (219a) — блговуьстн (204б);
благодарѣннне — похваала: εὐχαριστίας блгодарыа (219b) — похваалы (205a);
благословніе — благословлѣннне: εὐλογίας благословннѧ (219b) — блгословлѣннне (205a);
врѣма — лѣто: χρόνον врѣменьхъ (220b) — лѣта (205б);
врѣщн — отърнцатн сѧ: παραιτεῖσθαι не врѣщн (219b) — отърнцатн сѧ (204б);
вззнтн — прнзъватн: ἀνεκλήθημεν възздохомъ (220c) — прнзъванн бгыхомъ (206a);
взърьѣтн — вндѣтн: ὀρμῶμεν възърьнмъ (220a) — внднмъ (205б);
взпнсанъ — напнсанъ: ἐγγράφους възпнсанъ (220d) — напнсанаѧ (206б);
взсаднтн — насаднтн: ἐφύτευσεν възсадн (220a) — насадн (205б);
взскръмлѣннкъ — възсѣдъннкъ: τροφίμους възскръмлѣннкы (220b) — възсѣдъннккомъ (206a);
вѣстаньнъ — вѣскръѣсьнъ: ἀναστασίμω вѣстаньнън (220a) — вѣскръѣсьнън (205б);
вѣрьнъ (вѣрьноіе) — вѣра: τῆς πίστεως вѣрьноіе (220c) — вѣры (206a);
горѣшьнъ — възшьнъ: ἄνω горѣшьнхъ (220a) — възшьннхъ (205б);
даръ — блгодать: χάριτος дара (220a) — блгодатн (205б);
датн — подѧннне: δεδομένης данаλго (220a) — подѧннне (205б);
дроблѣннне — показаннне: ἀναδείξει дроблѣннн (219b) — показаннне (205a);

¹⁸ Успоредиците не са непременно лексикални дублети, варианти или синоними. Те включват и преводачески, редакторски или преписвачески грешки, както и отлики, дължащи се на различна скъзегеза. Не се отчитат успоредици от типа рѣщн—глаголатн, вндѣтн—зърѣтн, нтн—ходнтн и пр.

ΠΟΔΟΒΗΝΙΕ – ВЪСЛѢДОВАНИИЕ: ἀκολουθία ποδωβῆνᾶ (220d) – въслѣдованнѣя (206б);
 ΠΟΓΡΩΨΑΤΗ – ΚΡΥΨΑΤΗ: βαπτίζεσθαι πογρωψατή (219с) – κρυψατή (205а);
 ΠΟΔΟΒΑ (ΒΖΙΤΗ) – ΔΟΥΣΤΟΝΗΟ (ΒΖΙΤΗ): ἄν ἦν εἰκὸς βῆλше ποδοβα (219d) – βῆ δουστοноно (205а);
 ΠΟΚΛΟΗἸΕΝНΙЕ – ΚΟΛΒΗΟΠΡѢΚΛΟΗἸΕΝНΙЕ: γονυκλισίαν ποκλοῖεννιέμъ (220с) – колъвопоклоиῖеннѣя (206а);
 ΠΟΜΗΝΑΝНΙЕ – ВЪСПΟΜΗΝΑΝНΙЕ: ὑπομνήσει помннаннιέμъ (220b) – въспомннаннѣя (206а);
 ΠΟΜΗΝΑΤΗ – ВЪСПΟΜΗΝΑΤΗ: ὑπομνήσκει помннатиэμъ (220а) – въспомннатиэμъ (205б);
 ΠΟΠΟΥСΤΗΤΗ – ΟΤΨΠΟΥСΤΗΤΗ: συγχορησάτωσαν да ποпоустать (220d) – да отъпоустать (206б);
 ΠΟΡΟΔΑ – ΡΑΗ: παράδεισον ποροды (220а) – рая (205б);
 ΠΡΗΡΕΨΗ – ΗΖΒΗΡΑΤΗ: ἐπιλέγομεν пререψемъ (219с) – ηзвериэμъ (205б);
 ΠΡΟΠΟВѢΔЬ – ΠΡΟΠΟВѢΔΑΝНΙЕ: κήρυγμα προповѣды (219d) – проповѣданнѣя (205б);
 ΠΡΟΣΗΤΗ – ΗСΚΑΤΗ: ζητεῖν просητή (220а) – нскаτή (205б);
 ΠΡΟСТЪ – ΗΑΓЪ: ψιλὸν просто (219b) – наго (204б);
 ΠΡѢВЪЗИН – ΔΡΕВѢНЪ: ἀρχαίαν прѣвазго (220а) – дрѣвѣнназго (205б);
 ΠΡѢЖΔΕ – ΠΡѢВѢΙЕ: πρῶτον прѣжде (219b) – прѣвѣиэ (204б);
 ΠΡѢΚΡΥΨΑΤΗ – ΗΖНАΜΕΝΑΒΑΤΗ: κατασημαίνεσθαι прѣкрѣψατή (219в) – ηзnamenавати сѧ (204б–205а);
 ΠΡѢСΤѢΠΑΝНΙЕ – ΠΡѢСТАВΛἸΕΝНΙЕ: μεταστάσιν прѣстопаннѣя (220b) – прѣставлѣннѣя (206а);
 ПСАЛМОСЪНЪ – ПСАЛМЪ: ψαλμῶν псалмосънънѣхъ (220b) – псалмъмъ (205б);
 ПАТЬΔЕСΑΤЪННЦА – ПАТΗΚΟСΤΗНΑ: πεντηκοστή παтьдесатъннца (220b) – патηкоστη (206а);
 ΡΑΖΟΥМЪ – ΟΥΜЪ: νοῦν ραζοумъ (219d) – оумъ (205б);
 ΡΑΖΟΥМЪ – СΛΟΒΟ: λόγον ραζοума (220а) – словесе (205б);
 ΡΑΥΗΤΗ – ΟΤΨΡΗΝЦΑΤΗ СΛ: παραιτοῦνται не ραυηть (220d) – отърнцѧють сѧ (206б);
 СВАТЪ – СВАЩЕΝЪ: ἱερεῖς сѣтънѧ (220с) – сѣтънѧ (206а);
 СНАА – ΚΡѢΠΟСΤЪ: ἰσχύη снаоу (219а) – крѣпость (204б);
 СЛАВОСΛΟΒΗНΙЕ – СЛАВА: δόξαν славословиῖε (220d) – славоу (206б);
 СЛАВОСΛΟΒΗНΙЕ – СЛАВОСΛΟΒἸΕΝНΙЕ: δοξολογίαν славословиῖε (220d) – славословиῖеннѣя (206б);
 СΛΟΒΟ – ΓΛΑΓΟΛЪ: ῥήματα словеса (219b) – глаъ (205а);
 СЪВРЪШАΤΗ – ΗСΠΑΖНἸΑΤΗ: πληροῦμεν съврѣшаиэμъ (220а) – нспѧннѣя (205б);
 СЪВРЪШАΤΗ – ΗСΠΑΖНἸΑΤΗ: ἀποπληροῦν съврѣшаτή (220b) – нспѧннати (206а);
 СЪВЪСКРѢСНἸΤΗ – ВЪСКРѢСНἸΤΗ: συναναστάντες съвѣскрѣсше сѣ (220а) – въскрѣсше сѣ (205б);
 СЪΚΟΝЪΥΑΒΑΤΗ – ΚΟΝЪΥΑΒΑΤΗ: καταλήγει съкονъуаваиэть сѧ (220с) – конъуаваиэть (206а);
 СЪΚΟΝЪΥΑΒΑΤΗ – СЪВРЪШАΤΗ: ἀποτελεῖ съкονъуаваиэть (220с) – съврѣшаиэть (206а);
 СЪНАΒЪΔΨΤΗ – СЪΠΑΣΑΤΗ: διασώζεσθαι сънаβѣдѣτη (219d) – сѣпасаτή (205а);
 СЪНАΒЪΔΨΤΗ – СЪΧΡΑΝΗΤΗ: ἐφύλαξαν сънаβѣдѣша (219d) – сѣхраннѣя (205а);
 СЪΠΑΣΤΗ – СЪНΗΤΗ: κατερρήμεν сѣпадоχομъ (220с) – сѣнндоχομъ (206а);
 ΟΥΒΛЮСΤΗ СΛ – ΟΥΤΑΝἸΤΗ СΛ: λάθοιμεν не оублюдемъ сѧ (219b) – оутаннѣя (204б);
 ΟΥΔΡѢЖΑΤΗ – ΠΟСΤΗГНἸΤΗ: ἐπιλείπει оудрѣжитъ (220с) – постнгниэть (206а);
 ΟΥΚΑΖΑΝЪ – ΠΟΚΑΖΑΝЪ: ἀποδείξεις оуказанънѣя (220d) – покѧзаннѣя (206б);
 ΟΥΚΑΖΑΤΗ – ΠΟСТАВΛἸΑΤΗ: περιϊστῶντες оуказаниѣште (219b) – поставлѧюще (204б);

ΟΥΚΑΖΑΤΗ — ΝΑΟΥΥΗΤΗ: ἐδίδαξε οὐκαζιέть (219c) — наоуун (205a);
 ΟΥΥΕΝНІЕ — ПОВЕЛѢННІЕ: δογματων οὐуенниа (219a) — повелѣнн (204б);
 ΟΥΥΗΤΗ — ΝΑΚΑΖΑΤΗ: παιδεύει οὐуить (220b) — наказаіеть (206a);
 ΧΛΪΒΖВЪНЪ (χλѣбъвъноє субст.) — ХЛЪБЪ: τοῦ ἄρτου χλѣбъвнааго (219b) — хлѣба (205a);
 ΥΑШЬНЪ (уашьноє субст.) — ΥΑША: τοῦ ποτηρίου уашьнааго (219b) — уаша (205a);
 ΥΗСТΗ — БЫТΗ: ἐντυχανόντων ѱтоуштинѣхъ (219d) — соушннмъ (205б);
 ΥΗCΤΟΤΑ — ΥЪCТЪНЪ: σεμνά υηcтотου (219d) — ѱстьнаа (205a);
 ΥΡЪCТВЪ — НЗВЪCТЪНЪ: καίρια ѱръcтвннмн (219b) — нзвѣcтънѣнхъ (204б).

При сравнението на превода в *Сим* и *Ефр* се открояват 104 лексикални славянски успоредици срещу една и съща гръцка дума¹⁹. Това е категорично доказателство в полза на заключението, че следва да се говори за два самостоятелни старобългарски превода на една и съща гръцка статия, ексерпт от *De Spiritu sancto* на Василий Велики, съхранени в два ранни руски преписа. Гръцката статия в основата на двата превода по структура и съдържание несъмнено е една и съща, но в *Сим* са извършени незначителни съкращения, което е свързано вероятно с типа кодекс: антология. Наличието на съвпадащи напълно думи, словосъчетания и изречение дава основания да се предположи, че единият от двамата преводачи е разполагал с вече съществуващ превод на същата статия.

ПРИЛОЖЕНИЕ

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА

В гръцкия текст на статията в таблицата с || се означава краят на колоните а, b, c, d на славянския текст в *Сим*, а в *Ефр* с а/б – двете страни на листа от славянския текст. Гръцките и славянските откъси в *Ефр*, липсващи в *Сим*, са в квадратни скоби [...].

¹⁹ В тази статия е невъзможно да се анализират членовете на тези успоредици, защото проблемът не е само лексикологичен, но и текстологичен, засяга и въпроса за техниката на превеждане, както и за идиолекта на преводача като локализиращ и хронологизиращ преводите от ранния етап на славянската преводаческа практика.

καὶ μυστικῆς
 παραδόσεως; Τί
 δέ; Αὐτὴν τὴν τοῦ
 ἐλαίου χριστὶν τίς
 λόγος γεγραμμένος
 ἐδίδαξε; Τὸ δὲ τρις
 βαπτίζεσθαι τὸν
 ἄνθρωπον πόθεν;
 Ἄλλα δὲ, ὅσα
 περὶ τὸ βάπτισμα,
 ἀποτάττεσθαι τῷ
 Σατανᾶ καὶ τοῖς
 ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ
 ποίας ἐστὶ γραφῆς;
 Οὐκ || ἐκ τῆς
 ἀδημοσιεύτου
 ταύτης καὶ
 ἀπορρήτου
 διδασκαλίας, ἣν ἐν
 ἀπολυπραγμονήτῳ
 καὶ ἀπεριγράπτῳ
 σιγῇ
 οἱ πατέρες
 ἡμῶν ἐφύλαξαν
 καλῶς ἐκεῖνοι
 δεδιδραμένοι,
 τῶν μυστηρίων
 τὰ σεμνὰ σιωπῇ
 διασώζεσθαι;
 Ἄ γὰρ οὐδὲ
 ἐποπτεύειν ἔξεστι
 τοῖς ἀμυήτοις,
 τούτων πῶς ἂν
 ἦν εἰκὸς τὴν
 διδασκαλίαν
 θριαμβεύειν ἐν
 γράμμασιν;
 Ἄλλο τοίνυν δόγμα
 καὶ ἄλλο κήρυγμα.
 Τὰ μὲν γὰρ
 δόγματα σιωπᾶται,
 τὰ δὲ κηρύγματα
 δημοσιεύεται.
 Σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ
 ἡ ἀσάφεια,
 ἧ χρῆται ἡ γραφή,

βοδου κрѣстьноуѣ
 ѡ масло мастьноѣ
 кѣ сеμου
 же ѡ самого
 крѣстнааго· ѡтъ
 кѣи́хъ пнсани́и·
 не ѡтъ мѣъѡцаго
 лн ѡ та́йнааго
 прѣдани́а· ч́то лн
 ѡ само то масльноѣ
 мѣъани́е· ко́е
 слово напсаноѣ
 о́указа́иеть· ѡ
 ѣже трншьдѡи
 погрозѡати·
 ѡлѡка ѡтъкоудоу·
 доугаѡ же
 ѡ на ѣлнкоже
 ѡ крѣштени́и
 ѡтъметаѡи са ѡ
 сотоуѡи ѡ д́гелъ
 ѣго ѡтъ ко́е҃го
 пнсани́а ѣеть·
 не (219d) ѡтъ
 неѡвѣнааго лн се҃го
 ѡ неѡзѡре҃ньнааго
 лн о́уғени́а· ѣе҃же
 не вѡ пытанн ѡ
 мнѡзѡ· ѡлн вѡ
 непрѣтрѣбьнѣмь
 мѣъаннѡ ѡтъѡи
 нашн сѡнаѡдѡша
 добръѣ· нао́уғени
 соуште та́ноуѣ
 гнѡто҃у
 мѣъаннѣмь
 сѡнаѡдѡѡтн
 ѡхъ҃же во не

ἐδίδαξεν; τὸ δὲ
 τρις βαπτίζεσθαι
 τὸν ἄνθρωπον,
 πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα
 περὶ τὸ βάπτισμα,
 ἀποτάττεσθαι τῷ
 σατανᾶ καὶ τοῖς
 ἀγγέλοις αὐτοῦ,
 ἐκ ποίας ἐστὶ
 γραφῆς; οὐκ ἐκ
 τῆς ἀδημοσιεύτου
 ταύτης καὶ
 ἀπορρήτου
 διδασκαλίας, ἣν ἐν
 ἀπολυπραγμονήτῳ
 καὶ ἀπεριεργάστῳ
 σιωπῇ οἱ πατέρες
 ἡμῶν ἐφύλαξαν,
 καλῶς ἐκεῖνοι
 δεδιδραμένοι, τῶν
 μυστηρίων τὰ σεμνὰ
 σιωπῇ διασώζεσθαι;
 ἄ γὰρ οὐδὲ
 ἐποπτεύειν ἔξεστι
 τοῖς ἀμυήτοις, τούτων
 πῶς ἂν ἦν εἰκὸς
 τὴν διδασκαλίαν
 θριαμβεύειν ἐν
 γράμμασιν;
 Καὶ μεθ' ἕτερα
 [Οὗτος ὁ λόγος
 τῆς τῶν γραφῶν
 παραδόσεως, ὡς μὴ
 καταμεληθεῖσαν
 τῶν δογμάτων
 τὴν γνῶσιν,
 εὐκαταφρόνητον ||
 τοῖς πολλοῖς
 γενέσθαι διὰ
 συνήθειαν.] ἄλλο
 γὰρ (213b) δόγμα,
 καὶ ἄλλο κήρυγμα·
 τὰ μὲν γὰρ δόγματα
 σιωπᾶται, τὰ
 δὲ κηρύγματα
 δημοσιεύεται.
 σιωπῆς δὲ εἶδος

крѣѡати ѡлѡка
 ѡтъкоудоу· нна же
 ѣлнко ѡ крѣштени́и·
 ѡтъвръѡи са сотоуѡи·
 н сѡ д́гелъ ѣго·
 ѡтъ ко́е҃го ѣеть
 напсани́а· не ѡтъ
 ѡблн҃ѣнааго то҃го н
 неѡзѡре҃ньнааго
 о́уғени́а· ѣе҃же
 нелюбопытанъиннѡ·
 нн прѣлѡбьтнъиннѡ
 мѣъаннѣмь· ѡ́и
 нашн сѡхрани́ша·
 добръѣ
 о҃нн нао́уғени
 таннѡ·
 ѡбьстнаѡ
 мѣъаннѣмь
 сѡпасѡти· нхъ
 же во нн вѡдѡтн
 подоѡаше·
 неѡвѡдѡмъ тѡхъ
 како оуво бѣ
 досто҃нно· оуғени́е
 ѡблн҃ѡти пнсани́емь·
 [се слово напсани
 прѣдани́а· како
 не ѡблѣньшюу са
 повеѣннн ρѡзоу҃моу·
 оудоѡьпрѡѡбѡдн҃моу
 вѡ<тн> (205b)
 мнѡгъиннѡ] нно
 во повеѣннѣ нно
 же проповѣдани́е·
 повеѣннѡ
 оуво мѣъаѡтъ·
 проповѣдани́а же

δυσθεώρητον
 κατασκευάζουσα
 τῶν δογμάτων τὸν
 νοῦν πρὸς τὸ τῶν
 ἐντυγχανόντων
 λυσιτελές.
 Τούτου ||
 χάριν πάντες μὲν
 ὀρμῶμεν κατὰ
 ἀνατολάς ἐπὶ
 τῶν προσευχῶν,
 ὀλίγοι δὲ ἴσμεν
 ὅτι τὴν ἀρχαίαν
 ἐπιζητοῦμεν
 πατρίδα, τὸν
 παράδεισον,
 ὃν ἐφύτευσεν
 ὁ θεὸς ἐν Ἐδέμ
 κατὰ ἀνατολάς.
 Καὶ ὀρθοὶ μὲν
 πληροῦμεν τὰς
 εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τῶν
 σαββάτων·
 τὸν δὲ λόγον οὐ
 πάντες οἶδαμεν.
 Οὐ γὰρ μόνον ὡς
 συναναστάντες τῷ
 Χριστῷ καὶ τὰ ἄνω
 ζητεῖν ὀφείλοντες
 ἐν τῇ ἀναστασίμῳ
 ἡμέρᾳ τῆς
 δεδομένης
 ἡμῖν χάριτος
 διὰ τῆς κατὰ
 τὴν προσευχὴν
 στάσεως ἑαυτοῦς
 ὑπομνήσκομεν,
 ἀλλ' ὅτι δοκεῖ
 πῶς τοῦ
 προσδοκωμένου
 αἰῶνος εἶναι εἰκόν.
 Διὸ καὶ ἀρχὴ
 οὕσα ἡμερῶν,
 οὐχὶ πρώτη παρὰ
 Μωσέως, ἀλλὰ μία
 ὀνόμασται.

ВНДѢТН ДОСТОИТЬ
 НЕКАЗАНЬИМЪ· СЯХЪ
 КАКО БѢАШЕ ПОДОБА
 ОΥΓΕΝΗΕ ΟΒΛΗΓΑΤΗ
 ВЪ ПНСМΕΝЪХЪ·
 ΗΝΟ ΟΥΒΟ ΟΥΓΕΝΗΕ
 ΗΝΟ ЖЕ ПРОΠОВѢДЬ·
 ΟΥΓΕΝΗΙΑ ΒΟ
 ΜΛΖΥΗΜΑ СОУТЬ
 ПРОΠОВѢДН ЖЕ
 ΟΒΑΒΛΑΙΕΜЪ
 СОУТЬ· ΜΛΖΥΑΗΗΙΑ
 ЖЕ ΟΒΡΑΖЪ Η
 НЕΧЪΤΡΟΣΤЬНОΙΕ·
 ΙΕΠЖЕ ВЕСѢΔΟΥΙΕТЬ
 ПНСΑΗННΕ СТРОΙΔШТН
 ΟΥΓΕΝΗΙΑ ΡΑΖΟΥМЪ
 НА ΟΥСПѢХЪ
 ΥΒΤΟΥШТННІХЪ СЕГО
 (220a) ДѢЛА ΟΥΒΟ
 ВЪЗВРΗМЪ ВЪН НА
 ВЪСТОКЪ· ΜΑΛΟ
 ЖЕ НАСЪ ВѢСТЬ
 ΙΑΚΟ ΠΡΕΒΑΔΓΟ
 ВЪЗНСКАΙΕΜЪ
 ΟΤЪΥΒСТВА ПОРОΔЪ
 ΙΠЖЕ ВЪСАΔΗ·
 НА ВЪСТОЦѢ
 БЪ ДА ПРОСТН
 ΟΥΒΟ СТОΙΔШТЕ
 СЪВЕРШАΙΕΜЪ
 ΜΟΛΗΤВЪ· ВЪ
 ΙΕΔΗΗΟΥ ΟΤЪ
 СОУВОТЪ· Α ΡΑΖΟΥΜΑ
 ВЪН НЕ ВЪСН ВЪМЪ
 НЕ ΒΟ ΤЪΥΠΗ ΑΚЪ
 СЪВЪСКΡΕСЪШЕ

καὶ ἡ ἀσάφεια, ἣ
 χρῆται ἢ γραφῇ,
 δυσθεώρητον
 κατασκευάζουσα
 τῶν δογμάτων τὸν
 νοῦν πρὸς τὸ τῶν
 ἐντυγχανόντων
 λυσιτελές. τούτου
 χάριν πάντες
 μὲν ὀρῶμεν κατ'
 ἀνατολάς ἐπὶ τῶν
 προσευχῶν, ὀλίγοι
 δὲ ἴσμεν ὅτι τὴν
 ἀρχαίαν ἐπιζητοῦμεν
 πατρίδα, τὸν
 παράδεισον, ὃν
 ἐφύτευσεν ὁ θεὸς ἐν
 Ἐδέμ κατ' ἀνατολάς.
 καὶ ὀρθοὶ μὲν
 πληροῦμεν τὰς εὐχὰς
 ἐν τῇ μιᾷ τοῦ
 σαββάτου, τὸν δὲ
 λόγον οὐ πάντες
 οἶδαμεν· οὐ γὰρ μόνον
 ὡς συναναστάντες
 Χριστῷ καὶ τὰ ἄνω
 ζητεῖν ὀφείλοντες,
 ἐν τῇ ἀναστασίμῳ
 ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης
 ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς
 κατὰ τὴν προσευχὴν
 στάσεως ἑαυτοῦς
 ὑπομνήσκομεν,
 ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πῶς
 τοῦ προσδοκωμένου
 αἰῶνος εἶναι εἰκόν.
 διὸ καὶ ἀρχὴ οὕσα
 ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη
 παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ
 μία ὀνόμασται·
**Ἐγένετο γάρ, φησίν,
 ἑσπέρα καὶ ἐγένετο
 πρωΐ, ἡμέρα
 μία,** ὡς τῆς αὐτῆς
 ἀνακυκλουμένης

ΟΒΛΗΓΕΝΑ СОУТЬ
 ΜΛΖΥΑΗΗΙΑ ЖЕ УΒΡΑΖЪ
 Η ΝΕΒΑΙΕΗΗΙΕ ΗΜЪЖЕ
 ΠΡΗΙΕΜΙΕΤЪ ПНСΑΗΗΙΕ·
 ΝΕΟΥΔΟΒЪ ВΗΔΗΜЪ
 СΤΡΟΥΓΑ ΟΥΜЪ· НА
 ΟΥСПѢХЪ СОУЩΗΗΗМЪ·
 ТОГО ЖЕ ΡΑΔΗ ВЪСН
 ΟΥΒΟ ВΗΔΗΜЪ· НА
 ВЪСТОКЪ КЪ ΜΑΤΒΑΜЪ
 ΜΑΛΟ ЖЕ НАСЪ ВѢСТЬ
 ΙΑΚΟ ΔΡѢВЪΗΙΑΔΓΟ
 ΟΥΒСТВА ВЪЗНСКАΙΕΜЪ·
 ΡΑΙΑ ΙΕГО ЖЕ НАСАΔΗ
 БЪ ВЪ ΕΔΕΜѢ НА
 ВЪСТОКЪ· Η ПРОСТН
 ΟΥΒΟ ΗСПΖΛΗΗΑΙΕΜЪ
 ΜΟΛΗΤВЪ· ВЪ ΙΕΔΗΗΟΥ
 ΝΕΔѢΛΙΟ· СЛОВЕСЕ ЖЕ ΝΕ
 ВЪСН ВЪМЪ· ΝΕ ΤЪΥΗΗΟ
 ΒΟ ΙΑΚΟ ВЪСКΡΕСЪШЕ
 СЪ ΧΗΗΣΤΟΣЪМЪ· Η
 ВЪШЪΗΗΗΗХЪ
 ΗСКΑТН ДЪΛЖЪΗΗ
 СОУЩЕ· ВЪ
 ВЪСКΡѢСЪНЪИΗ ДНЬ·
 ПОΔΔΑΗΗΗΕ НАМЪ
 ΒΛΓΟΔΑТН· СТОΙΔΗΗΙΑ
 ΡΑΔΗ
 ВЪ ΜΑΤВѢ· САΗΗ СЕВЕ
 ВЪСПΟΜΗΗΑΙΕΜЪ· ΗЪ
 ΙΑΚΟ ΜЪΗΗТЪ СА КАΚΟ
 ΥΑΙΕΜΑΔΓΟ ВѢКА· БЪИТН
 ΟΒΡΑΖΟΥ· ΤЪМЪ НАΥΑΛΟ
 СΑΗ ДЪΗМЪ· ΝΕ ΠΡΕВЪИΗ
 ΟΤЪ ΜΟΣѢΙΑ НАΡΕΥΕНЪ
 ΒЪΙСТЪ· ΗЪ ΙΕΔΗΗЪ·

Ἐγένετο γάρ, φησίν, **ἑσπέρα** **καὶ ἐγένετο** **πρωΐ, ἡμέρα** **μία** ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλουμένης || **πολλάκις**. Καὶ μία λοιπὸν ἢ αὐτὴ καὶ ὀγδόη τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἥς καὶ ὁ Δαυὶδ ἔντισιν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ἐπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν, τὴν ἄπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα· ἀναγκαιῶς οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἐστῶτας ἀποπληροῦν. Τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἢ ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπόμνησει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πᾶσα δὲ ἢ πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεώς ἐστὶν ὑπόμνημα. Ἡ γὰρ μία ἐκείνη || καὶ πρώτη ἡμέρα ἐπτάκις

сѢ ХСОМЪ Н
ГОРЪШЬННХЪ
ΠΡΟΣΗΤΗ ΔΛΖЖЬНН
СШТЕ ВЪ
ВЪСТАНЬНЪН ДЪНЬ
ΔΝΑΔΛΓΟ ΝΑΜЪ
ΔΑΡΑ СТОΔ̄ННЕМЪ
ΝΑ ΜΟΛΗΤВЪ СЕВЪ
ΠΟΜΗΝΑΙΕΜЪ·
НЪ ІАКОЖЕ Н
МЫННМО ІЕСТЪ
НЪКАКО ΥΑΙΕΜΑΓΟ
ВЪКА ὈΒΡΑΖЪ СЫ·
ТЪМЪЖЕ Н НАΥΑΛΟ
СЫ ДЪНЕМЪ НЕ
ΠΡΕВЪНІ ὄТЪ МОСЪΔ
НЪ ІΕΔННЪ НАРЕЧЕ
СА· ВЪІСТЪ БО РЕЧЕ
ВЕЧЕРЪ Н ВЪІСТЪ
ЗАΟΥТРА ІΕΔННЪ
ДЪНЬ· ІАКОЖЕ ТОМЪ
ὈΒΡΑШТАΙЖШТЖ СА
(220b) ΜΗΝΟΓΑШЪΔΖІ
ІΕΔННЪ ОУЖЕ
ТЪЖДЕ ὈСМЪН·
ІΕΔННЪ БО НСТННЪН
НСТОВЪН ὈСМЪН ЖЕ
Н ΔΑВЪІΔЪ НЪ ВЪ
КЪННХЪ
ΝΑΔΖΠΗΣΑΝЪННХЪ
ΠЪСАΛΜΟΣЪНЪННХЪ
ΠΟΜЪННЖ СОΒΟІЖ
ὈΒΑΒΛΑІА ΠΟ
ВРЪМЕНЬХЪ СНХЪ
ΟΥСТРОІЕННІЕ·
БЕСПРЪСТАНЬНЪН
ДЪНЬ ΝΕΜРЪЦΑІА·
ΝΕΠРЪМЪНЪННЪН·

πολλάκις. καὶ μία τοῖνον ἢ αὐτὴ καὶ ὀγδόη, τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἥς καὶ ὁ ψαλμοδὸς ἔν τρισὶν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ἐπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν, τὴν ἄπαυστον ἡμέραν, τὴν (214a) ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα. || ἀναγκαιῶς οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἐστῶτας ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἢ ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπόμνησει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. καὶ πᾶσα δὲ ἢ πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεώς ἐστὶν ὑπόμνημα· ἢ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα, ἐπτάκις ἐπαπλασιασθεῖσα, τὰς ἐπτὰ τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἐβδομάδας ἀποτελεῖ· ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει,

ВЪІСТЪ БО РЕЧЕ
ВЕЧЕРЪ· Н ВЪІСТЪ
ΟΥТРО Д̄НЬ ὈΔННЪ· ІАКО
ТОМОУ ΟΒΗΧΟΔІАЦЮ
ΜΗΝΟΓΑШЪΔΖІ· Н
ІΕΔННЪ ΟΥΒΟ ТЪ ЖЕ·
Н СЕМЪН ІΕΔННЪН
ВЪ НСТННОУ ТЪ· Н
НСТННЪННЪН
ОСМЪН· ІЕГО ЖЕ
Н ПЪСАΛΜЪ ВЪ
ТРЪХЪ ΠΗΣΜΕΝЬХЪ·
ΠЪСАΛΜЪМЪ ΠΟΜΗΝΟΥ·
Ο СЕВЪ ІΑΒΛІАІА ΠΟ
ΟΥСТРОІЕННН ΛΒТА
СЕГО· ΝΕΠРЪСТАНЬНН
Д̄НЬ ΝΕВЕЧЕРЪННН·
ΝΕΝΖМЪННМЪН·
ΝΕΚОНЬΥННН ОНЪ·
Н ΝΕСТАРЪЮЦНН СА
ВЪКЪ· НΟΥ(20б)ЖДЬНО
ΟΥВО· ІАЖЕ
ВЪНЪ ΜΛТВЪІ·
СТОІАЦЕМЪ НСПΛАНІАТН
ВЪСАДЪННКОМЪ ІЕГО·
ЦР̄КЫ ΝΑΚΑΖАІЕТЪ· ΔА
ΥΑΣТЪННМЪ
ВЪСПΟМННАННЕМЪ
БЕСКОНЬΥННАΔΓΟ
ЖНТНА· КЪ
ΠРЪСТАВЛЕННЮ ОНЪХЪ
ШЪСТВЕНІЕ· ΝΕ ΛЪНННМЪ
СА Н ВЪСАКА ЖЕ
ΠΑΝΤΗΚΟСТН· ΥΑΙΕΜΑΔΓΟ
ВЪСКРЪШЕННІА·
ВЪ ВЪЦЪ ІЕСТЪ
ВЪСПΟМННАННІЕ·
ІΕΔННЪН БО ТЪ Н

ἐπταπλασιασθεῖσα
 τὰς ζ' τῆς ἱεράς
 πεντηκοστῆς
 ἑβδομάδας
 ἀποτελεῖ. Ἐκ
 πρώτης γὰρ
 ἀρχομένη εἰς τὴν
 αὐτὴν καταλήγει,
 Καὶ καθ' ἐκάστην
 δὲ γονυκλισίαν καὶ
 διανάστασιν, ἔργω
 δείκνυμεν, ὅτι διὰ
 τῆς ἀμαρτίας εἰς
 γῆν κατερρῦημεν,
 καὶ διὰ τῆς
 φιλανθρωπίας
 τοῦ κτίσαντος
 ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν
 ἀνεκλήθημεν.
 Ἐπιλείπει με ἡ
 ἡμέρα, τὰ ἄγραφα
 τῆς ἐκκλησίας
 μυστήρια
 διηγούμενον. Ἐὼ
 τὰ ἄλλα· Αὐτὴν δὲ
 τὴν ὁμολογίαν τῆς
 πίστεως πιστεύειν
 εἰς πατέρα καὶ
 υἱόν, καὶ πνεῦμα
 ἅγιον ἐκ ποίων
 γραμμάτων ἔχομεν;
 Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς
 τοῦ βαπτίσματος
 παραδόσεως κατὰ
 τὸ τῆς εὐσεβείας
 ἀκόλουθον ὡς
 βαπτίζομεθα, || οὕτως
 καὶ πιστεύειν
 ὀφείλοντες ὁμοῖα
 τῷ βαπτίσματι
 τὴν ὁμολογίαν
 κατατιθέμεθα·
 συγχωρησάτωσαν
 ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς
 ἀκολουθίας ὁμοίαν
 τῇ πίστει τὴν δόξαν
 ἀποδιδόνα.

БЕСКОНЫЪНЪИ ТЪ
 НЪ БЕСЪМРЪТЪНЪИ НЪ
 ВЪКЪ· НЪЗДРАДЪНО
 ОҪВО СОУШТАНЪ
 ВЪ НЕНЪ МОЛНТВЪИ
 СТОИЦЕМЪ
 СЪВРЪШАТН· СВОА
 ВЪСКРЪМЛЕННЪИ
 ЦРЪКЪИ ОҪ҃НТЪ·
 ДА УАСТЪИМЪ
 ПОМННАНИЕМЪ
 БЕСКОНЫЪНЪИ
 НЪ ЖИЗНН НА
 ПРЪСТОУПАНИЕ ОНОГО
 О НАПОУТЪНЪИХЪ
 НЕ ЛЪНИМЪ
 СА· НЪ ВСА ЖЕ
 ПАТЪДЕСАТЪННЦА
 УАИЕМАДГО
 ВЪСКРЪСЕННЪИ
 ИСТЬ ПАМАТЪ·
 ИДННЪ БО ТЪ
 (220с) НЪ ПРЪВЪИН
 ДЪНЪ СЕДМНЦЕИЖ
 СЕДМЕРНМЪ
 СЕДМЪ СЪТЪИНЪ
 ПАТЪДЕСАТЪННЦА
 НЕДЪЛЬ
 СЪКОНЫУАВАИЕТЪ ОТЪ
 ПРЪВАГО БО НАУННАИА
 СА ВЪ ТЪЖДЕ
 СЪКОНЫУАВАИЕТЪ
 СА НЪ КОИЖЪДЪМЪ
 ПОКЛОИЕНИЕМЪ
 НЪ ВЪСТАНИЕМЪ·
 ДЪЛОМЪ КАЖЕМЪ
 ИАКО НЪ ГРЪХОМЪ НА
 ЗЕМЛЮ СЪПАДОХОМЪ·

[δι' ὁμοίων τῶν
 ἐν τῷ μέσῳ
 ἐξελιττομένη
 πεντηκοντάκις, δι' ὃ
 καὶ αἰῶνα μιμεῖται
 τῇ ὁμοιότητι, ὥσπερ
 ἐν κυκλικῇ κινήσει
 ἀπὸ τῶν αὐτῶν
 ἀρχομένη καὶ εἰς τὰ
 αὐτὰ καταλήγουσα·
 ἐν ἧ τὸ ὀρθιον σχήμα
 τῆς προσευχῆς
 προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ
 τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς
 ἐξεπαίδευσαν,
 ἐκ τῆς ἐναργοῦς
 ὑπομνήσεως οἰνοεῖ
 μετοικίζοντες
 ἡμῶν τὸν νοῦν
 ἀπὸ τῶν παρόντων
 ἐπὶ τὰ μέλλοντα.]
 καὶ καθ' ἐκάστην
 δὲ γονυκλισίαν
 καὶ διανάστασιν
 ἔργω δείκνυμεν,
 ὅτι καὶ διὰ τῆς
 ἀμαρτίας εἰς γῆν
 κατερρῦημεν, καὶ διὰ
 τῆς φιλανθρωπίας
 τοῦ κτίσαντος
 ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν
 ἀνεκλήθημεν.
 Ἐπιλείπει με ἡ
 ἡμέρα, τὰ ἄγραφα
 τῆς ἐκκλησίας
 μυστήρια
 διηγούμενον.
 ἐὼ τὰ ἄλλα· αὐτὴν
 δὲ τὴν (214b)
 ὁμολογίαν τῆς
 πίστεως, πιστεύειν
 εἰς πατέρα καὶ υἱὸν
 καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐκ
 ποίων γραμμάτων ||
 ἔχομεν; εἰ μὲν γὰρ ἐκ
 τῆς τοῦ βαπτίσματος
 παραδόσεως, κατὰ

ПРЪВЪИН ДЪНЪ· СЕМЬ
 КРАТЪ· СЕМЬ СЕМЬ
 СЕМНЮ БЪИВЪШН
 СЕМН НЕДЪЛЬ· СЪИНЪИ
 НА ПАНТНКОСТН
 СЪВРЪШАИЕТЪ·
 ОТЪ ПРЪВАГО БО
 НАУННАИЕМЪ· ВЪ ТЪИН
 ЖЕ КОНЫУАВАИЕТЪ·
 [ПОДОБЕНЪИМНН НА
 СРЪДЪ РАДЪЛАНЮЩН
 СА НЪ· КРАТЪИ ТЪМЪ Н
 ВЪКЪУ ПОДОБИТЬ СА
 ПОДРАЖЕНИЕМЪ· ИАКО
 ЖЕ ВЪ ОКРОУЖЕНЪМЪ
 ПОДВНЖЕННН· ОТЪ
 ТЪХЪ САМЪХЪ
 НАУННАЮЩННХЪ СА Н
 ВЪ ТА КОНЫУАВАЮЩН
 СА· ВЪ НИЕН ЖЕ
 ПРАВЪИН ОЕРАЗЪ
 МОЛНТВЪИ УНСТНН
 ОҪСТАВН ЦРЪКЪИННН
 НАСЪ НАКАЗАША
 ОТЪ ИАВИЕНАДГО
 ВЪСПОМННАННА·
 АКЪИ ПРЪВОДАЦЕ
 НАШЪ ОҪМЪ· ОТЪ
 НЪИНЪШННННХЪ
 НА БОУДОУЦАИА·]
 Н НА ВСАКО
 КОЛЪНОПОКЛОИЕНИЕ·
 Н ВЪСТАНИА РАДН
 ДЪЛЬМЪ ПОКАЗАИЕМЪ·
 ИАКО Н ГРЪХА РАДН ВЪ
 ЗЕМЛЮ СЪИНОХОМЪ·
 Н УЛЪКОЛЮБНА РАДН
 СЪЗЪДАВЪШАДГО НЪИ·

Εἰ δὲ τὸν τρόπον
 τῆς δοξολογίας
 ὡς ἄγραφον
 παραιτοῦνται,
 δότωσαν ἡμῖν τῆς
 τε κατὰ τὴν πίστιν
 ὁμολογίας καὶ
 τῶν λοιπῶν, ὧν
 ἀπηριθμησάμεθα,
 ἐγγράφους τὰς
 ἀποδείξεις.
κεφάλαιον κθ´
 Πρὸς γε μὴν τὸ
 ἀμάρτυρον καὶ
 ἄγραφον εἶναι
 τὴν σὺν τῷ πατρὶ
 δοξολογίαν,
 ἐκεῖνο λέγομεν
 ὅτι εἰ μὴδὲν
 ἕτερον ἄγραφον,
 μηδὲ τοῦτο
 παραδεχθήτω. Εἰ
 δὲ τὰ πλεῖστα τῶν
 μυστικῶν ἀγράφως
 ἡμῖν ἐμπολιτεύεται,
 μετὰ πολλῶν
 ἐτέρων καὶ τοῦτο
 καταδεξόμεθα. ||
 Ἀποστολικὸν
 δὲ οἶμαι καὶ τὸ
 ταῖς ἀγράφοις
 παραδόσεσιν
 παραμένειν.
Ἐπαινῶ γάρ,
φησίν, ὑμᾶς,
ὅτι πάντα μου
μέμνησθε,
καὶ καθὼς
παρέδωκα ὑμῖν,
τὰς παραδόσεις
κατέχετε καὶ
κρατεῖτε τὰς
παραδόσεις, ἃς
παρελάβετε, εἴτε
διὰ λόγου, εἴτε δι’
ἐπιστολῆς.

ἢ ἡλκωλιωβιέμь
 сьзѣдавъшаго
 нъи на небеса
 вѣзидохомъ·
 оꝰδρѣжнть ма
 дьнь неписанъиѧ
 таиъи црѣкѣвънъи
 ѧ поѣданиѣшта
 ѡставланиѣ
 др҃гоиѣ само же
 се ѡповѣданииѣ
 вѣрьноиѣ вѣрвати
 вѣ ѡцѧ ѧ снѧ ѧ
 сѣлаго дхѧ· ѡтъ
 кѣиъхъ писании
 ѧмамъ· аште во
 ѡтъ крѣштенииѣ
 прѣданиѧ по
 благовѣстниѧ
 подобниѣ ѧкоже
 крѣстимъ (220d)
 сѧ такоже вѣрвати
 дльжънн соущи·
 ти подобно
 крѣштенииѣ
 ѡповѣданииѣ
 полагатиѣ· да
 попустаѣт нъи
 ѡтъ подобнѧ·
 тогжде подобно
 вѣрѣ славословниѣ
 ѡтъданиѣтн:
 аште лн ѡбраза
 словословнѧ
 не рѣнть акы
 неписанѧ· то да
 нъи дадѣтъ ѧ ѡ
 вѣрѣ ѡповѣданииѣ’

τὸ τῆς εὐσεβείας
 ἀκόλουθον, ὡς
 βαπτίζόμεθα οὕτω
 καὶ πιστεύειν
 ὀφείλοντες, ὁμοίαν
 τῷ βαπτίσματι τὴν
 ὁμολογίαν
 κατατιθέμεθα,
 συγχωρησάτωσαν
 ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς
 ἀκολουθίας ὁμοίαν τῇ
 πίστει τὴν δόξαν
 ἀποδιδόναί. εἰ δὲ τὸν
 τρόπον τῆς δοξολογίας
 ὡς ἄγραφον
 παραιτοῦνται,
 δότωσαν ἡμῖν τῆς τε
 κατὰ τὴν πίστιν
 ὁμολογίας καὶ τῶν
 λοιπῶν, ὧν
 ἀπηριθμησάμεθα,
 ἐγγράφους τὰς
 ἀποδείξεις. [εἶτα
 τοσοῦτων ὄντων
 ἀγράφων καὶ τοσαύτην
 ἐχόντων ἰσχὺν εἰς
 τὸ τῆς εὐσεβείας
 μυστήριον, μίαν λέξιν
 ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς
 ἡμᾶς ἔλθοῦσαν οὐ
 συγχωρήσουσιν,
 ἦν ἡμεῖς ἐκ τῆς
 ἀνεπιτηδεύτου
 συνηθείας ταῖς
 ἀδιαστρόφοις
 τῶν ἐκκλησιῶν
 ἐναπομείνασαν
 εὔρομεν, οὐ
 μικρὸν τὸν λόγον
 ἔχουσαν, οὐδὲ
 βραχεῖαν συντέλειαν
 εἰς τὴν τοῦ
 μυστηρίου δύναμιν
 εἰσφερομένην;]
 (214b) **Τοῦ αὐτοῦ ἐκ**
τοῦ κθ´ κεφαλαίου
τῆς αὐτῆς
πραγματείας

на нѣо прнзѣвани
 бѣихомъ· постн҃гнеть
 ма днѣ· неписанъиѧ
 црѣкѣвънъи таиъи·
 поѣданию ю
 оставаѧю н на то же
 ѡповѣданииѣ вѣрѣ·
 вѣрвати вѣ ѡцѧ
 н снѧ н сѣлаго дхѧ·
 ѡтъ коиѣго писаниѧ
 н(206б)мамъ· н
 аще ѡтъ крѣщеннѧ
 прѣданиѣ
 послѣдованию
 бл҃говѣстнѧ ѧко
 же крѣстимъ сѧ·
 тако н вѣрвати
 дльжънн несмъ·
 подобноиѣ крѣщению
 ѡповѣданиѣ
 полагатиѣ да
 ѡтъпустаѣтъ
 намъ ѡтъ того же
 вѣсѣдованиѧ·
 подобноиѣ вѣрѣ
 слагоу ѡтъданиѣтн· аще
 лн ѡбразѧ славословнѧ·
 ѧко ненаписанѧ
 ѡтърнцѧють сѧ· да
 дадѣтъ намъ по
 вѣрѣ ѡповѣданиѧ·
 н проѣѧ ѧже
 ншьтохомъ· написанѧѧ
 по^{ка}заниѧ· [по семь
 толанѣмъ соущемъ·
 ненаписаномъ· н
 толанкоу нмоущемъ
 крѣпостѣ· вѣ
 бл҃говѣстнѧ таиъи·

ἀποδείξεων
ἀποροῦντες,
μαρτύρων
ὑμῖν πλῆθος
παρεστησάμεθα,
οὐκ ἂν (215a) τῆς
ἀφειείσης παρ' ὑμῶν
ψήφου τύχοιμεν; ἐγὼ
μὲν οὕτως οἶμαι· Ἐπὶ
στόματος γὰρ δύο
καὶ τριῶν μαρτύρων
σταθῆσεται πᾶν
ῥῆμα. εἰ δὲ καὶ τὸν
πολὺν χρόνον πρὸς
ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς
ὑμῖν ἐπεδείκνυμεν,
οὐκ ἂν ἐδόξαμεν
ὑμῖν εἰκότα λέγειν,
μὴ εἶναι καθ'
ἡμῶν τὴν δίκην
εἰσαγωγίμον αὐτήν;
δυσωπητικὰ γάρ
πάντως τὰ παλαιὰ
τῶν δογμάτων,
οἷονεὶ πολιᾶ τῇ
ἀρχαιότητι τὸ
αἰδέσιμον
ἔχοντα.]

СА ПР'БДАННН
ЯЖЕ ПРННАСТЕ·
НЛН СЛОВЪМЪ НЛН
ПОСЪЛАННЕМЪ· [НХЪЖЕ
ПАУЕ КЕДННО КЕСТЬ Н
ПРНШЬСТВЕНІЕ СЕ· НЖЕ
НСПЪРВА ПОВЕЛ'БЪВЪШЕ
ПР'БДАЮЩЕ ПΡΟΥНМЪ
СЪΠΡΟΗΣΧΟΔΑЦЮ
ПРНСНО Л'БЪТЪМЪ
ПРННМАННЮ· ДЪЛГЪИМЪ
ОБЪІГАНМЪ· ВЪ ЦР'КВАХЪ
ΟΥТВЪРДНША· ΕΔΑ ΟΥΒΟ
ΑЦЕ ЯКО СΟΥДНЦЮ· ЛН
КЪТО НАПНСАНЪНХЪ
ΡΑΔН ПОКАΖАННН
НЕДОМЪІСЛАЦЕ СА
СЪВ'БД'БТЕЛЪ ВАМЪ
МЪНОЖЬСТВО
ПР'БДЪСТАВНХОМЪ·
ΑЦЕ НЕ ΟСТАВІЕНΑΔΓΟ
ΟΥ НАСЪ ПРННЪТА
ΠΟΛΟΥΝΗН ΒЪІХОМЪ·
АЗЪ ΟΥΒΟ ΤΑΚΟ ΜЪНЮ·
ПРН ΟΥСТ'БХЪ БО ДЪВΟΥ
НЛН ΤΡΗН СЪВ'БД'БТЕЛЮ
СТАНЕТЬ ВЪСАКЪ Г'ЛЪ·
ΑЦЕ ЛН Н ΜΝΟΓΟΙΕ
Л'БТО· КЪ НАМЪ СΟΥЩЕІЕ
ЯВ'Б ВАМЪ ПОКАΖАН
ΒЪІХОМЪ· ΤΟ ΝΕ ΜЪН'БАН
ΒЪІХОМЪ ВАМЪ· Л'БΠΑΔΓΟ
Г'Л'ΑТН· ΝΕ ΒЪІТН НА НАСЪ
СΟΥΔΟΥ· НА
ΠΟΔВНЖАННІЕ· СЕ
ΜΟΛЪБЪНЪІН БО ВЪСАΚΟ·
ВЕТЪХЪІНА ЗАΠΟΒ'БДН·
ΑΚЪІ С'БДННЪІ·
ΔΡ'ΒВЪНННМЪ ΔΟΒΡΟΙΕ
НМОУЩАІА НЪІННА Н
ПРНСНО Н ВЪ В'БНЪІ
В'БКОМЪ АМННЬ·]

ЛИТЕРАТУРА

- Белякова, Турилов 2015 Б е л я к о в а , Е . В . , А . А . Т у р и л о в . *Кормчая книга*. – В: Православная энциклопедия, По благословию Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Кирилла. Т. 38. Москва, 2015, с. 52–58 [Beliakova, E. V., A. A. Turilov. Kormchaia kniga. – V: Pravoslavnaia entsiklopedia, Po blagosloveniiu Sviateishego Patriarkha Moskovskogo i vseia Rusi Kirilla. Т. 38. Moskva, 2015, s. 52–58].
- Бенешевич 1905 Б е н е ш е в и ч , В . Н . *Канонический сборник XIV титулов без толкований со второй четверти VII века до 883 г. К древнейшей истории источников права греко-восточной церкви*. Санкт-Петербург, 1905 [Beneshovich, V. N. Kanonicheskiĭ sbornik XIV titulov bez tolkovanii so vtoroi chetverti VII veka do 883 g. K drevneishei istorii istochnikov prava greko-vostochnoi tserkvi. Sankt-Peterburg, 1905].
- Бенешевич 1906 Б е н е ш е в и ч , В . Н . *Древнеславянская Кормчая XIV титулов без толкований*. Т. 1. Санкт-Петербург, 1906 [Beneshovich, V. N. Drevneslavianskaia Kormchaia XIV titulov bez tolkovanii. Т. 1. Sankt-Peterburg, 1906].
- Димитров 2007 Д и м и т р о в , К . *Славянският превод на словата на авва Доротей в българската и руската ръкописна традиция*. – В: Търновска книжовна школа. Т. 8. Велико Търново, 2007, с. 305–321 [Dimitrov, K. Slavyanskiyat prevod na slovata na avva Dorotey v balgarskata i ruskata rakopisna traditsia. – V: Tarnovska knizhovna shkola. Т. 8. Veliko Tarnovo, 2007, s. 305–321].
- Димитров 2010 Д и м и т р о в , К . *Речник-индекс на словата на авва Доротей (По ръкопис 1054 от сбирката на М. П. Погодин)*. Велико Търново, 2010 [Dimitrov, K. Rechnik-indeks na slovata na avva Dorotey (Po rakopis 1054 ot sbirkata na M. P. Pogodin). Veliko Tarnovo, 2010].
- Добрев 1995 Д о б р е в , И . *Номоканон*. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. София, 1995, с. 825–833 [Dobrev, I. Nomokanon. – V: Kirilo-Methodievska entsiklopedia. Т. 2. Sofia, 1995, s. 825–833].
- Златарски 1912 З л а т а р с к и , В . *Какви канонически книги и граждански закони Борис е получил от Византия*. – ЛБАН, 1 (1912), с. 79–116 (препечатка: Златарски, В. Избрани произведения. Т. 1. София, 1972, с. 230–266 [Zlatarski, V. Kakvi kanonicheski knigi i grazhdanski zakoni Boris e poluchil ot Vizantia. – LBAN, 1 (1912), s. 79–116 (prepechatka: Zlatarski, V. Izbrani proizvedenia. Т. 1. Sofia, 1972, с. 230–266)].

- Каталог 2007 *Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України. Каталог. Т. 1: XI–XVI ст. Львів, 2007 [Kirilichni rukopisni knigi u fondakh L'vivskoi naukovoї biblioteki im. V. Stefanika NAN Ukraini. Katalog. T. 1: XI–XVI st. L'viv, 2007].*
- Корогодина 2017 *Корогодина, М. В. Кормчие книги XIV – первой половины XVII века. Т. 1. Исследование. Москва–Санкт-Петербург, 2017 [Korogodina, M. V. Kormchie knigi XIV – pervoi poloviny XVII veka. T. 1. Issledovanie. Moskva–Sankt-Peterburg, 2017].*
- Максимович 2006 *Максимович, К. А. Древнерусская Ефремовская Кормчая XII в.: Локализация перевода в связи с историей текста. – В: Лингвистическое источниковедение и история русского языка 2004–2005. Москва, 2006, с. 102–113 [Maksimovich, K. A. Drevnerusskaia Efremovskaia Kormchaia XII v.: Lokalizatsiia perevoda v sviazi s istoriei teksta. – V: Lingvisticheskoe istochnikovedenie i istoriia russkogo yazyka 2004–2005. Moskva, 2006, s. 102–113].*
- Максимович 2010 *Максимович, К. А. Византийская Синтагма 14 титулов без толкований в древнеболгарском переводе. Славянско-греческий, греческо-славянский и обратный (славянский) словоуказатели. Сост. К. А. Максимович. Научный редактор Л. Бургманн. Frankfurt am Main, 2010 [Maksimovich, K. A. Vizantiiskaia Sintagma 14 titulov bez tolkovanii v drevnebolgarskom perevode. Slaviansko-grecheskii, grechesko-slavianskii i obratnyi (slavianskii) slovoukazateli. Sost. K. A. Maksimovich. Nauchnyi redaktor L. Burgmann. Frankfurt am Main, 2010].*
- Милтенов 2021 *Милтенов, Я. Свидетельства за прехода глаголица–кирилица през X–XIII в. – В: ШЬСТВОУЇЖЪ НЗИНЪ ПО СЛЪДОУ ОУЧНТЕЛЮ. Сборник в чест на проф. д.ф.н. Анна-Мария Тотоманова. София, 2021, с. 35–49 [Miltenov, Ya. Svidetelstva za prehoda glagolitsa–kirilitsa prez X–XIII v. – V: Shystvuyozh nuzh po sledu uchitel'yu. Sbornik v chest na prof. d.f.n. Anna-Maria Totomanova. Sofia, 2021, s. 35–49].*
- Многократните преводи 2006 *Многократните преводи в Южнославянското средновековие. Доклади от международната конференция, София, 7–9 юли 2005 г. Отг. ред. Л. Тасева. София, 2006 [Mnogokratnite prevodi v Yuzhnoslavyanskoto srednovekovie. Dokladi ot mezhdunarodnata konferentsia, Sofia, 7–9 yuli 2005 g. Otg. red. L. Tasseva. Sofia, 2006].*
- Попова 2013 *Попова, Т. Язык и графика-орфографическая система древнейшей славянской рукописи Лествицы*

- Иоанна Синайского. Предварительные замечания.* – Palaeoslavica, 21 (2013), № 1, с. 15–57 [Popova, T. Iazyk i grafiko-orfograficheskaia sistema drevneishei slavianskoj rukopisi Lestvitsy Ioanna Sinaiskogo. Predvaritel'nye zamechaniia. – Palaeoslavica, 21 (2013), № 1, s. 15–57].
- Сим.сб. *Симеонов сборник (по Светославолия препис от 1073 г.). Т. 2. Речник-индекс.* Авторы: С. Богданова, В. Вълчанов, Ц. Досева, С. Иванов, Ц. Ралева, В. Христова, П. Янева. София, 1993; Т. 3. *Гръцки извори. Гръцки текст и изследване:* П. Янева. Славянски текст, прегледан и сверен допълнително: А. Минчева, Ц. Ралева, Ц. Досева, П. Янева. София, 2015 [Simeonov sbornik (po Svetoslavovlia prepis ot 1073 g.). Т. 2. Rechnik-indeks. Avtori: S. Bogdanova, V. Valchanov, Ts. Doseva, S. Ivanov, Ts. Raleva, V. Hristova, P. Yaneva. Sofia, 1993; Т. 3. Gratski izvori. Gratski tekst i izsledvane: P. Yaneva. Slavyanski tekst, pregledan i sveren dopalnitelno: A. Mincheva, Ts. Raleva, Ts. Doseva, P. Yaneva. Sofia, 2015].
- Спасова 2021 *С п а с о в а, М. Ранната датировка на препис – важен, но не основен критерий за атрибуцията на превод.* – В: ШЪСТВОУИЪ НЪИНЪ ПО СЛЪДОУ ОУЧНТЕЛЮ. Сборник в чест на проф. д.ф.н. Анна-Мария Тотоманова. София, 2021, с. 83–103 [Spasova, M. Rannata datirovka na prepis – vazhen, no ne osnoven kriteriy za atributsiyata na prevod. – V: Shъstvuyо nynе po slѣdu učitelyu. Sbornik v chest na prof. d.f.n. Anna-Maria Totomanova. Sofia, 2021, s. 83–103].
- СС *Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков).* Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, 1994 [Staroslavianskiĭ slovar' (po rukopisiam X–XI vekov). Pod redaktsiei R. M. Tseitlin, R. Vecherki i E. Blagovoi. Moskva, 1994].
- СтБР *Старобългарски речник.* Т. 1 (А–Н). София, 1999; Т. 2 (М–У). София, 2009 [Starobalgarski rechnik. Т. 1 (А–Н). Sofia, 1999; Т. 2 (М–У). Sofia, 2009].
- Уханова 2007 *У х а н о в а, Е. В. Фрагменты древнейшего славянского списка Кормчей последней четверти XI – начала XII в.* – В: Очерки феодальной России. Вып. 11. Москва–Санкт-Петербург, 2007, с. 111–131 [Uhanova, E. V. Fragmenty drevneishego slavianskogo spiska Kormchei poslednei chetverti XI – nachala XII v. – V: Oчерki feodal'noi Rossii. Vyp. 11. Moskva–Sankt-Peterburg, 2007, s. 111–131].

- Уханова 2011 У х а н о в а, Е. В. *Древнерусские рукописи последней четверти XI–XII вв. в хранилищах Львова и Киева: новые находки и атрибуции.* – *Palaeoslavica*, 19 (2011), № 1, с. 85–117 [Uhanova, E. V. *Drevnerusskie rukopisi poslednei chetverti XI–XII vv. v khranilishchtakh L'vova i Kievа: novye nakhodki i atributsii.* – *Palaeoslavica*, 19 (2011), № 1, s. 85–117].
- Федер 2017 Ф е д е р, У. *Южнославянски изборни преписи на Скитския патерик.* – В: Преславска книжовна школа. Т. 17. Шумен, 2017, с. 11–23 [Veder, U. *Yuzhnoslavyanski izborni prepisi na Skitskia paterik.* – V: *Preslavska knizhovna shkola*. Т. 17. Shumen, 2017, s. 11–23].
- Basile de Césarée 2002 B a s i l e d e C é s a r é e. *Sur le Saint-Esprit*. Réimpr. de la 2e édition (1968). Ed. B. Pruche. Paris, 2002 (Sources chrétiennes 17 bis. 576 p.).
- SC 17 *Sources chrétiennes 17 bis*. Basile de Césarée. *Sur le Saint-Esprit*. 2nd edn. Ed. B. Pruche. Paris, 1968.
- PG 32 M i g n e, J.-P. *Patrologiae cursus completus*. Series Graeca. Т. 32. Paris, 1886.

AN EXCERPT OF BASIL THE GREAT'S *DE SPIRITU SANCTO* IN *SIMEON'S FLORILEGIUM* AND *EFREMOVSKAYA KORMCHAYA*
(Two Independent Translations or Two Versions of a Single Translation?)

(Summary)

The article explores two independent Old Bulgarian translations of an excerpt from *De Spiritu sancto* by Basil the Great that are part of *Simeon's Florilegium* under article [422] Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τοῦ Περί τοῦ ἁγίου πνεύματος Ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰστανδῶν ἄρχιεπισκόπου ἁγίου ἁγίου πνεύματος ἁγίου πνεύματος πρὸς Ἀμφιλόχιον γεγραμμένων; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κθ' κεφαλαίου τῆς αὐτῆς πραγματείας τοῦ же отъ дъвадесатисемаго слова· о ѣтмъ дѣѣ· къ амфилохню напсанъ инъ; того же отъ дъвадесатъ дѣватъиъ глави того же строениа. The structure and contents of the Greek article used for the two Old Bulgarian translations is examined and evidence is found that it was the same but in *Simeon's Florilegium* it was slightly abridged. The identical places and the differences in the two translations are identified

through the isolation of the lexical parallels against one Greek word. Based on the result of the analysis the hypothesis is made that the second translator probably had an earlier translation of the article at his disposal (as evidenced by several common places in the two translations). The conclusion is that the second translation is an independent one, which is proven by the translation differences at all lexical levels as well as the isolated 104 lexical parallels against Greek words). Both Old Bulgarian translations have been made during the rule of king Simeon in Eastern Bulgaria but by two different translators.

Keywords: collection/florilegium; syntagma; kormchaya; translation; revision; version; lacuna; parallel.

*Maria Spasova,
Veliko Tarnovo*